

AUDUN FLADMØE, SYNNE SÆTRANG, IVAR EIMHJELLEN,
KARI STEEN-JOHNSEN OG BERNARD ENJOLRAS

Nordmenns bidrag i flyktnings situasjonen 2015/2016

Audun Fladmoe, Synne Sætrang,
Ivar Eimhjellen, Kari Steen-Johnsen
og Bernard Enjolras

Nordmenns bidrag i
flyktnings situasjonen 2015/2016

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Bergen/Oslo 2016

© Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor 2016
Rapport 2016:6

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
Co/Institutt for samfunnsforskning
Munthes gate 31
Postboks 3233 Elisenberg
0208 Oslo
www.sivilsamfunn.no

ISBN (print): 978-82-7763-521-7

ISBN (online): 978-82-7763-522-4

ISSN (print): 1891-2168

ISSN (online): 1891-2176

Rapporten er finansiert av Kulturdepartementet gjennom prosjektet «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor». Senteret er et samarbeidsprosjekt mellom Uni Research Rokkansenteret og Institutt for samfunnsforskning.

Innhold

Innhold	5
Forord.....	7
Innledning	9
Mobilisering til frivillighet – hvem og hvordan?	10
Data og definisjoner	12
Omfang og bidrag	15
Kjennetegn ved de som bidro.....	17
Rekruttering	21
Betydningen av tidligere erfaring som frivillig.....	23
Hva kjennetegner «nye» og «gamle» frivillige?	26
Organisering av bidragene	31
Tradisjonelle organisasjoner og nye initiativer	31
Hvem organiserte bidragene?.....	35
Informasjonskanaler	41
Oppsummering og konklusjon.....	45
Sivilsamfunnets møte med flyktnings situasjonen	46
Litteratur	49
Sammendrag	51

Forord

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor har siden høsten 2014 stilt spørsmål om deltagelse i frivillig innsats gjennom Norsk Medborgerpanel, en internettbasert undersøkelse om nordmenns holdninger til viktige samfunnstema. Da vi høsten 2015 var vitne til omfattende frivillig mobilisering i forbindelse med den økte tilstrømningen av flyktninger og asylsøkere, mente vi det ville være viktig å øke kunnskapen om frivillig sektors rolle. Våren 2016 inkluderte vi derfor spørsmål om nordmenns bidrag i flyktnings situasjonen. I tillegg har Ivar Eimhjellen ved Uni Research Rokkansenteret samlet inn data om utbredelsen av hjelpegrupper på Facebook og om mediedekningen av flyktnings situasjonen i 2015.

Rapporten gir en oversikt over den norske befolkningens bidrag i forbindelse med de økte asyl- og flyktningankomstene. Samtidig gir materialet økt kunnskap om nye organiseringsformer og sosiale mediers rolle i frivillig mobilisering. Studien gir også innblikk i frivilligheten på et felt senteret ikke tidligere har viet særlig oppmerksomhet, men som i tiden fremover vil være av stor relevans, nemlig frivillig arbeid knyttet til asylmottak og i prosessen hvor nyankomne skal bosettes og integreres i norske lokalsamfunn. Undersøkelsen gir mange svar, men stiller også mange nye spørsmål som det vil være interessant å se nærmere på i fremtidig forskning.

Prosjektet er gjennomført av forskere ved Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor, som er finansiert av Kulturdepartementet. Innsamling av data fra Facebook og andre medier, har fått støtte fra Rådet for anvendt medieforskning (RAM). Vi vil rette en særlig takk til forsker Jan-Paul Brekke ved Institutt for samfunnsforskning for nyttige innspill og tilbakemeldinger.

Oslo, september 2016

Audun Fladmoe, Synne Sætrang, Ivar Eimhjellen, Kari Steen- Johnsen og Bernard Enjolras

Innledning

I 2015 kom det flere enn 1,3 millioner asylsøkere og flyktninger til Europa. Situasjonen ble omtalt som en internasjonal flyktningkrise. Også Norge ble sterkt berørt. Drøyt 31 000 søkte om beskyttelse her i landet, noe som var en tredobling fra året før. Situasjonen i Norge ble opplevd som akutt fordi søkerne kom i løpet av noen intense høstmånader.¹ Det ble raskt klart at det offentlige mottaksapparatet ikke strakk til og at det var stort behov for bidrag fra sivilsamfunnet.

Etter et halvår med få asylankomster til Norge, gikk tallene rett til værs på sensommeren 2015. I månedskiftet august/september ble flyktningssituasjonen for alvor et tema i norsk offentlighet, både i tradisjonelle og i sosiale medier. De mange ankomstene gjorde at Politiets utlendingsenhet (PU) raskt ble overbelastet. Det dannet seg lange køer ved registreringskontoret for asylsøkere på Tøyen i Oslo. Mediene var på plass, og situasjonen fikk mye oppmerksomhet i den norske offentligheten (Eimhjellen, 2016b, se Figur 6). Få hadde forutsett omfanget og hastigheten på asylankomstene. Et presset mottakssystem og manglende kapasitet førte til akutt behov for frivillige bidrag. Et stort sivilt engasjement spredte seg raskt i takt med at asylmottak ble opprettet over hele landet.

Etablerte aktører som Røde kors, Norsk Folkehjelp og Redd Barna var viktige støttespillere for myndighetene i akuttfasen og på mottakene. I tillegg til tradisjonelle frivillige organisasjoner var vi også vitne til at privatpersoner og nyopprettede initiativer, som Refugees Welcome og Dråpen i havet, brukte nettsamfunnet Facebook til å mobilisere frivillige. Både etablerte og nyopprettede frivillige initiativer var sentrale i akuttfasen, med overnatting, klær og helsehjelp, og etter hvert med aktiviteter og tilbud på mottak.

1. I 2015 utgjorde søkere fra Syria den største gruppen, med over 10 500 søknader, etterfulgt av afghanere (7 000), irakere (3 000) og eritreere (2 900) <https://www.udi.no/statistikk-og-analyse/arsrapporter/tall-og-fakta-2015/faktaskriv-2015/hvor-mange-sokte-om-beskyttelse/>

I denne rapporten ser vi nærmere på nordmenns bidrag i forbindelse med flyktnings situasjonen. Hvem bidro, og hvordan ble folk rekruttert? Hva bidro de med, og i regi av hvem? Førte flyktnings situasjonen til en bredere frivillig mobilisering enn vanlig? Analysen er basert på spørreundersøkelser med et representativt befolkningsutvalg gjennomført i oktober 2014 og i mars 2016 (Norsk Medborgerpanel), samt data om utbredelsen av hjelpegrupper på Facebook og om mediedekningen av flyktnings situasjonen i 2015.

Sivilsamfunnets mobilisering høsten 2015 foregikk både gjennom etablerte organisasjonskanaler og gjennom nyetablerte nettverk, der sosiale medier spilte en viktig rolle som verktøy for å spre informasjon og for å organisere frivillige bidrag. Et sentralt spørsmål i forskningslitteraturen om sivil engasjement og frivillighet i moderne nettverkssamfunn, er hvorvidt digitale medier kan føre til at nye, løsere organisasjonsformer i økende grad vil erstatte de eksisterende (Bennett og Segerberg, 2013; Shirky, 2008). Digitale medier tenkes også å kunne mobilisere nye og bredere grupper, ved at de danner mer åpne nettverk enn nettverkene som finnes innenfor tradisjonelle organisasjoner (Enjolras et al., 2013).

Vår analyse av nordmenns bidrag i forbindelse med flyktnings situasjonen gir en mulighet til å diskutere nettopp slike spørsmål om sivilsamfunnets organisering og om hvorvidt denne er i endring. Svaret på disse spørsmålene gir også anledning til å diskutere betydningen av sivilsamfunnet i møte med umiddelbare samfunnsutfordringer, med andre ord, hvordan sivilsamfunnet bidrar til det norske samfunnets resiliens eller motstandsdyktighet (Norris m.fl., 2008).

Nedenfor vil vi først gi en kort beskrivelse av kjennetegn og endringstrekk ved nordmenns frivillig innsats og perspektiver på forutsetningene for mobilisering til frivillighet, før vi beskriver dataene som rapporten er bygget på.

Mobilisering til frivillighet – hvem og hvordan?

Den tradisjonelle organisasjonsfrivilligheten står sterkt i Norge. I 2014 svarte 61 prosent av befolkningen at de hadde deltatt i frivillig arbeid for en frivillig organisasjon i løpet av det siste året (Folkestad, Christensen, Strømsnes & Selle, 2015). Andelen som hadde deltatt var høyest blant personer med høy utdanning og inntekt, og særlig blant middelaldrende menn med hjemmeboende barn. Omfanget av frivillig innsats er størst innenfor idrett og sport, nærmiljø og velforeninger, hobby-, fritids- og sosiale foreninger, samt kunst og kultur.

Det frivillige arbeidet preges samtidig også av å være mindre forpliktende enn tidligere, og mer korttidsbasert, lokalt orientert og mer egeninteressebasert (Arnesen, Sivesind & Gulbrandsen, 2016; Wollebæk, Sætrang & Fladmoe, 2015). Stadig færre er medlemmer av organisasjonene de arbeider frivillig for, og organisering av det frivillige arbeidet ser ut til å bli

mer uformelt og i større grad basert på løsere nettverksformer og sosiale medier. Nye organisasjoner ser også ut til å bli mer rettet mot enkeltsaker heller enn brede tema. Selv om frivillig arbeid i størst grad forbindes med arbeid for frivillige organisasjoner, kan man også gjøre frivillig arbeid innenfor andre institusjonelle rammer. Den seneste undersøkelsen om frivillig innsats viste at en relativt liten andel (rundt syv prosent) hadde gjort frivillig arbeid for offentlige institusjoner eller private bedrifter, mens litt over 20 prosent hadde gjort tidsavgrenset frivillig arbeid for et enkeltarrangement eller lignende (Folkestad mfl., 2015).

Forskningen på mobilisering til sivilt engasjement og frivillighet, har vært opptatt av betingelser knyttet til både individer og organisasjoner (Enjolras et al., 2013; Norris, 2001). Når det gjelder hva som har betydning for hvorvidt enkeltmennesker engasjerer seg, har klassiske bidrag vektlagt betydningen av ressurser (inntekt, utdanning, ferdigheter) og motivasjon (politisk interesse, tilgang til informasjon) (Verba mfl., 1995). Nyere analyser av mobilisering til frivillighet i Norge vektlegger også tidsoverskudd og helsetilstand som forklaringer på frivillig innsats. Ikke minst viser forskningen at kjennetegn ved personers sosiale nettverk har betydning for frivillig innsats (Eimhjellen 2016a; Wollebæk mfl., 2015). Hvorvidt man kjenner noen som allerede deltar i frivillighet, og hvor brede nettverk en selv har, ser ut til å være viktig for selv å engasjere seg. Grunnene til at det er slik, kan handle både om at nettverk gir tilgang til informasjon, og at venner eller bekjente kan bidra til å motivere og oppfordre til frivillig innsats.

I lys av dette blir det interessant hvilke nettverk og kommunikasjonskanaler ulike typer organisasjoner og aktører har til mulige frivillige (Rosenstone & Hansen, 2003). Tradisjonelle frivillige organisasjoner kan forstås nettopp som institusjonaliserte nettverk mellom organisasjoner, medlemmer og aktive frivillige, noe som gjør dem effektive til å spre informasjon og mobilisere til frivillig innsats. Samtidig har det blitt hevdet at slike institusjonaliserte nettverk kan være lukkede, og at noen grupper derfor faller utenfor. En vedvarende, om enn minkende, ulikhet i deler av det norske sivilsamfunnet når det gjelder utdanningsbakgrunnen til de som deltar, kan være en indikasjon på dette (Folkestad mfl., 2015).

Fremveksten av sosiale medier har ført med seg en ny debatt om organisering og mobilisering av sivilt engasjement og frivillighet. Sosiale medier muliggjør et mangfold av kommunikasjonsformer, stor grad av interaktivitet og formidling av mange ulike typer medieinnhold. Individer kan få tilgang til informasjon, både aktivt og passivt, og kan selv spre informasjon. Sosiale medier er også digitale nettverk som kobler mennesker sammen. De sosiale mediene har på denne måten blitt en infrastruktur for sosialisering, organisering og handling. Siden informasjon kan spres umiddelbart og til svært mange, kan de digitale nettverkene koble sammen og mobilisere individer på en mye raskere måte enn før (Barrabasi, 2002;

Enjolras et al., 2013). Basert på disse egenskapene ved digitale medier, har Bennett og Segerberg (2013) argumentert for at nye former for «connective action» vil komme til å supplere – og delvis erstatte – tradisjonelle organiseringsformer. Sivilt engasjement organiseres her gjennom sosiale medie-nettverk, noe som ikke krever store administrasjonsressurser eller formalisering. Slik organisering har den fordelen at den er fleksibel og åpen. Samtidig er den individualisert, og den krever mindre av deltagerne i form av tilslutning til bestemte ideologier eller identiteter. I Norge har vi sett at både nye, løse nettverk, men også tradisjonelle organisasjoner, aktivt bruker sosiale medier som et verktøy (Arnesen mfl., 2016; Eimhjellen, 2014; Eimhjellen, Strømsnes og Wollebæk, 2013).

Litteraturen om digitalisering, mobilisering og sivil engasjement gir altså indikasjoner om pågående endringer både innenfor og utenfor etablerte organisasjoner. Samtidig reiser den spørsmål om ulike mobiliseringsformer – mer eller mindre formaliserte – kan bidra til rekruttering av nye grupper i befolkningen. Dette er blant de spørsmål vi vil undersøke i rapporten. Før vi tar fatt på analysene vil vi først beskrive datagrunnlaget som studien bygger på.

Data og definisjoner

Analysene bygger primært på surveydata samlet inn i oktober 2014 og mars 2016, som del av Norsk Medborgerpanel.² Panelet drives av Universitetet i Bergen (UiB) og består av tilfeldig rekrutterte personer i alderen 18-95 år, som svarer på to nettbaserte spørreundersøkelser i året (høst/vår).³ Undersøkelsen som ble gjennomført i mars 2016 inkluderte spørsmål om bidrag i flyktnings situasjonen, og ble besvart av totalt 1190 personer. For å avgrense bidrag under flyktnings situasjonen, ble respondentene stilt følgende spørsmål:

«I løpet av det siste året har det kommet mange flyktninger og asylsøkere til Norge. Har du i løpet av de siste 12 månedene bidratt med noe av det følgende i forbindelse med flyktnings situasjonen?

- (a) Donasjoner (Gitt penger, klær/utstyr/mat)
- (b) Fysisk innsats (Aktiviteter, utdeling, leksehjelper, opplæring, huset flyktninger etc.)
- (c) Administrativ innsats (Arrangement, info, web)
- (d) Annen innsats.»

2. Les mer om Norsk Medborgerpanel på <http://www.uib.no/medborger>

3. Eldre og høyt utdannede er overrepresentert i utvalget. I alle analysene presenterer vi derfor tall som er vektet på disse to indikatorene, noe som i praksis betyr at svarene til unge og personer med lav utdanning «veier» tyngre enn svarene til eldre og til personer med høy utdanning. Personer med innvandrerbakgrunn er underrepresentert i utvalget. Undersøkelsen er derfor primært representativ for majoritetsbefolkningen.

Deretter fikk respondentene et detaljert oppfølgingsspørsmål om hva bidragene dreide seg om.⁴ Med andre ord avgrenser spørsmålet til bidrag utført i perioden mars 2015 til mars 2016, og inkluderer både donasjoner og ulike former for aktiviteter i definisjonen av «bidrag».

864 av respondentene som besvarte undersøkelsen i mars 2016, besvarte også spørsmål om frivillig arbeid for frivillige organisasjoner i Medborgerpanelet i oktober 2014. Ved å følge de samme menneskene over tid, kan vi studere i hvilken grad flyktningssituasjonen bidro til mobilisering av «nye» frivillige, eller om det var slik at de fleste som bidro i denne situasjonen også hadde erfaring som organisasjonsfrivillige i 2014.

Det er viktig å bemerke at definisjonen av «organisasjonsfrivillighet», som også er benyttet i mange tidligere studier av frivillig innsats (for eksempel Folkestad mfl., 2015; Wollebæk & Sivesind, 2010), er snevrere enn det vi har kalt «bidrag i flyktningssituasjonen». Mens bidrag i flyktningssituasjonen inkluderer både donasjoner og ulike former for fysisk og administrativ innsats – både gjennom frivillige organisasjoner og andre kanaler – avgrenses organisasjonsfrivillighet til frivillig arbeid for frivillige organisasjoner. Nærmere bestemt definert som «aktiviteter som utøves av egen fri vilje og uten lønn, annet enn begrenset kompensasjon eller mindre gaver, for å gagne mennesker utenfor egen familie og hushold». Videre er innsatsen avgrenset til 15 konkrete organisasjonskategorier. Dette tilsvarer spørsmålsstillingen som brukes i de nasjonale *Frivillig innsats*-undersøkelsene (se Arnesen, 2015).

En siste presisering handler om flyktningbegrepet. Alle som kom til Europa i 2015 var ikke nødvendigvis flyktninger i begrepets juridiske forstand. I følge FN er en flyktning «(...) en person som har flyktet fra sitt hjemland og med rette frykter for forfølgelse på grunn av rase, religion, nasjonalitet, politisk oppfatning eller tilhørighet til en bestemt sosial gruppe».⁵ Ifølge menneskerettighetene har alle mennesker som krysser en landegrense rett til å søke beskyttelse (asyl) og få vurdert sin status som flyktning. Alle som kom til Norge i 2015 oppfylte ikke dette kravet. I dagligtalen og den offentlige debatten har situasjonen i 2015 ofte blitt beskrevet som en «flyktningkriser». For å unngå et for ladet begrep brukte vi imidlertid begrepet «flyktningssituasjonen» i spørreskjemaet, og omtalte personene som «flyktninger og asylsøkere».

I rapporten bruker vi også supplerende data om utbredelsen av hjelpegrupper på Facebook og mediedekningen av flyktningssituasjonen i 2015. Disse dataene er samlet inn av Ivar Eimhjellen ved Uni Research

-
4. Svarlisten bestod av: gitt penger, gitt klær/utstyr/mat, organisering og aktiviteter, informasjonsarbeid, arrangert sammenkomster, norskopplæring/annen undervisning, delt ut klær/utstyr/mat direkte, vært besøkspartner/sosial kontakt, huset flyktninger i hjemmet, vært leksehjelper, administrert/koordinert frivillige, redigering/moderering av nettsider, annet.
 5. «Hva er en flyktning?», fra FNs hjemmesider: <http://www.fn.no/Tema/Flyktninger/Hva-er-en-flyktning>.

Rokkansenteret, og består av registreringer av Facebook-grupper og deres kjennetegn, samt analyse av mediedekningen gjennom Retriever-databasen (Eimhjellen 2016b).

Resten av rapporten er strukturert som følger. Først ser vi på omfanget av bidragene, hva nordmenn bidro med og hva som kjennetegnet dem som bidro. Deretter ser vi på hvordan folk ble rekruttert: Hvilken betydning hadde tidligere erfaring med organisasjonsfrivillighet, og hva kjennetegner henholdsvis «nye» og «gamle» frivillige? I den siste analysedelen ser vi nærmere på organiseringen av bidragene. Hvilke roller spilte nye initiativ i forhold til tradisjonelle frivillige organisasjoner, og hvilke informasjonskanaler var viktigst? Til slutt oppsummerer og diskuterer vi resultatene.

Omfang og bidrag

Vi begynner med å se på omfanget av bidrag og på hva de bestod i. Tabell 1 viser en detaljert liste over hvilke bidrag nordmenn ga, som andel av befolkningen som helhet og som andel av de som bidro. Tabellen viser også samlekategoriene for «donasjoner» og «frivillig innsats». Disse er beregnet ved hjelp av de to spørsmålene som ble beskrevet innledningsvis. «Donasjoner» omfatter summen av dem som svarte at de bidro med donasjoner i det første spørsmålet og/eller som i oppfølgingsspørsmålet svarte at de hadde gitt penger, klær, utstyr eller mat. «Frivillig innsats» er summen av dem som svarte at de hadde bidratt med fysisk, administrativ eller annen innsats i det første spørsmålet og/eller som i oppfølgingsspørsmålet svarte at de hadde bidratt med noe utover gaver. På begge spørsmålene var det mulig å gi flere svar, noe som innebærer at en del av respondentene er inkludert i flere kategorier.

Tabell 1. Bidrag til flyktninger og asylsøkere i 2015/2016. Andel av befolkningen og av de som bidro. Prosent.

	Andel av befolkningen	Andel av de som bidro
Gitt penger	22.4	65.8
Gitt klær/utstyr/mat	16.8	49.1
Organisering og aktiviteter	1.5	4.2
Informasjonsarbeid	1.4	4.2
Arrangert sammenkomster	1.2	3.6
Norskopplæring/annen undervisning	1.0	2.9
Delt ut klær/utstyr/mat direkte	1.0	2.9
Vært besøksvenn/sosial kontakt	0.9	2.6
Huset flyktninger i hjemmet	0.8	2.2
Vært leksehjelper	0.7	2.1
Administrert/koordinert frivillige	0.5	1.5
Redigering/moderering av nettsider	0.2	0.7
Annet	1.1	3.1
<i>Bidrag totalt</i>	<i>34,1</i>	<i>-</i>
<i>- Donasjoner</i>	<i>31,3</i>	<i>91,7</i>
<i>- Frivillig innsats</i>	<i>7,6</i>	<i>22,3</i>
<i>Ingen bidrag</i>	<i>65,9</i>	<i>-</i>
n	1190	460

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016, SSB 2016

NOTE: Spørsmålsformuleringer: «I løpet av det siste året har det kommet mange flyktninger og asylsøkere til Norge. Har du i løpet av de siste 12 månedene bidratt med noe av det følgende i forbindelse med flyktningssituasjonen? [flere svar mulig]» og «Hva slags innsats dreide dette seg om?». Tallene er vektet etter alder og utdanning.

Totalt svarte om lag én av tre at de hadde gitt minst ett bidrag i forbindelse med flyktningssituasjonen. To av tre bidro ikke. Gitt at de vektete tallene er representative for den aktuelle befolkningsgruppen, betyr det at nesten 1,4 millioner personer mellom 18 og 95 år bidro på en eller annen måte i flyktningssituasjonen i 2015/16, mens nesten 2,7 millioner ikke bidro (jf. befolkningstall fra SSB)⁶.

Ikke overraskende er det vanligst å ha bidratt med donasjoner. 31 prosent av befolkningen bidro med dette, noe som altså innebærer at nesten alle dem som bidro, ga donasjoner. 22 prosent ga penger, mens 17 prosent (i tillegg) ga klær, utstyr eller mat. Til sammen om lag 7-8 prosent av befolkningen, svarte at de har bidratt med ulike former for fysisk eller administrativ innsats («frivillig innsats»). Denne innsatsen fordeler seg utover mange ulike typer bidrag, som organisering og aktiviteter, informasjonsarbeid, arrangering av sammenkomster, norskopplæring og annen undervisning.

6. Estimater er beregnet med utgangspunkt i SSBs befolkningsstatistikk per 1. januar 2016, tilsvarende aldersspennet i utvalget vi studerer (18-95 år).

Materialet viser også at de aller fleste (95 prosent) bidro i Norge. 7 prosent svarte at de (også) bidro i utlandet.

Kjennetegn ved de som bidro

Hvordan fordeler disse tallene seg i ulike grupper i befolkningen? Tidligere studier har vist at frivillig innsats er nært koblet til sosiale ressurser. Gjennomsnittlig har frivillige høyere utdanning, høyere inntekt og større nettverk enn dem som ikke er frivillige⁷ (Folkestad m.fl. 2015, Wollebæk og Sivesind 2010, Wollebæk m.fl. 2015). Tabell 2 viser andelen som svarte at de bidro med donasjoner i form av penger eller klær og utstyr, frivillig innsats og bidrag totalt, fordelt på en rekke bakgrunnskjenetegn: kjønn, alder, utdanning, inntekt, geografi og partitilhørighet.

7. Den typiske frivillige er en gift mann mellom 35 og 49 år, som har barn i husholdet, høy utdanning og høy husholdsinntekt (Folkestad m.fl., 2015). Trekker man fra idretten, er den frivillige innsatsen mer jevnt fordelt alders- og kjønnsmessig.

Tabell 2. Type bidrag. Bakgrunnskjennetegn. Prosent av befolkningen innen hver kategori.

	Gitt penger	Gitt klær, mat, utstyr	Frivillig innsats	Bidrag totalt
Mann (n=618)	21,1	13,8	7,5	32,5
Kvinne (n=572)	23,8	19,9	7,7	35,8
<i>F-test</i>	0,269	0,005**	0,899	0,230
18-35 år (n=221)	22,9	18,4	8,9	35,3
36-45 år (n=187)	22,8	18,8	10,3	37,0
46-55 år (n=238)	19,5	17,8	9,4	33,5
56-65 år (n=262)	22,0	13,9	5,2	31,3
66+ år (n=282)	25,2	14,7	4,2	33,8
<i>F-test</i>	0,695	0,510	0,058	0,793
Høyeste utdanning:				
Ingen/gr.skole (n=118)	13,6	14,1	5,9	26,5
VGS (n=348)	20,9	15,7	5,4	30,9
Høgskole/uni (n=684)	30,6	20,8	12,4	44,1
<i>F-test</i>	0,000***	0,066	0,000***	0,000***
Inntekt:				
<300.000 (n=297)	22,7	18,1	8,4	32,8
300.100-400.000 (n=209)	22,3	16,4	7,4	37,8
400.001-500.000 (n=237)	21,1	15,6	6,8	31,9
500.001-600.000 (n=190)	25,4	17,1	6,2	36,8
>600.000 (n=230)	24,9	15,6	8,3	36,6
<i>F-test</i>	0,854	0,921	0,898	0,580
Bosted:				
Oslo (n=197)	29,0	22,3	8,8	41,6
Akershus, Østfold (n=211)	18,6	18,2	10,4	32,9
Vestfold, Buskerud, Telemark (n=154)	22,6	12,3	5,4	29,2
Hedmark og Oppland (n=72)	18,8	24,0	7,7	42,3
Agder (n=45)	16,8	25,6	5,3	38,4
Rogaland (n=111)	22,7	17,2	7,9	33,7
Hordaland (n=136)	26,9	7,3	7,8	33,0
Sogn og Fjd, Møre og Roms (n=72)	23,2	16,8	2,8	27,6
Trøndelag og Nordland (n=158)	16,4	13,0	7,4	28,0
Troms og Finnmark (n=34)	35,8	21,4	8,3	49,8
<i>F-test</i>	0,059	0,009**	0,673	0,043*
Hvis stortingsvalg i morgen:				
Rødt (n=30)	36,8	29,8	20,9	45,8
SV (n=56)	41,7	24,2	10,8	56,6
Ap (n=358)	25,4	19,8	5,5	38,1
MDG (n=44)	28,5	27,3	26,8	57,9
Sp (n=59)	29,7	16,5	3,4	37,3
Krf (n=59)	26,1	25,2	22,3	56,1
Venstre (n=77)	22,8	16,7	6,5	32,6
Høyre (n=275)	22,7	16,0	7,1	32,3
Frp (n=157)	7,6	7,3	5,4	17,1
Andre/ikke stemt (n=70)	12,2	6,8	2,5	14,0
<i>F-test</i>	0,000***	0,000***	0,000***	0,000***

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016.

Sig.nivå: *≤0,05 **≤0,01 ***≤0,001

NOTE: Spørsmålsformuleringer: «I løpet av det siste året har det kommet mange flyktninger og asylsøkere til Norge. Har du i løpet av de siste 12 månedene bidratt med noe av det følgende i forbindelse med flyktningssituasjonen? [flere svar mulig]» og «Hva slags innsats dreide dette seg om? [flere svar mulig]». «Frivillig innsats» inkluderer 10 konkrete aktiviteter, som vist i tabell 1. Tallene er vektet etter alder og utdanning.

Tabellen⁸ viser en tendens til at kvinner bidro i noe større grad enn menn, men kjønnsforskjellen er kun statistisk signifikant når det gjelder donasjoner av klær, mat og utstyr. Like mange menn og kvinner svarte at de bidro med fysisk eller administrativ innsats («frivillig innsats»). Når det gjelder alder, var det totalt sett heller ingen signifikante variasjoner i bidrag. Ser vi nærmere på frivillig innsats, ser vi imidlertid at en del færre blant dem over 55 år har bidratt med dette.

Høyt utdannede bidro samlet sett i langt større grad enn lavt utdannede. Sammenlignet med dem som har grunnskole som høyeste utdanningsnivå, bidro omtrent dobbelt så mange av dem med utdanning på høyskole- eller universitetsnivå med penger eller frivillig innsats. Forskjellen er imidlertid mindre når det gjelder donasjoner av andre varer, som utstyr, mat eller klær. 21 prosent av de høyst utdannede og 14 prosent av de lavest utdannede svarte at de bidro med dette. På tross av utdanningsforskjellene var det ingen systematiske forskjeller i bidrag knyttet til inntektsnivå.

Sammenlignet med organisasjonsfrivillighet, ser vi altså at kjønns-, alders- og inntektsforskjeller i mindre grad gjør seg gjeldende i engasjementet rundt flyktningssituasjonen. Utdanningsnivå ser imidlertid ut til å ha hatt betydning i forbindelse med flyktningssituasjonen, på lik linje med det man finner innen tradisjonell organisasjonsfrivillighet (jf. Folkestad mfl., 2015).

Geografisk ser vi et mønster der det totale nivået på bidrag er høyt i områder hvor mange flyktninger og asylsøkere har ankommet, som i Oslo og i Finnmark, mens nivået er noe lavere i områder lengre unna fastlandsgrensen – som i vestlandsfylkene. Samlet sett er imidlertid de geografiske variasjonene kun statistisk signifikante for donasjoner, ikke for frivillig innsats.

Til sist viser tabellen en tydelig partipolitisk tendens, der tre velgergrupper skiller seg fra hverandre. På den ene siden ser vi at personer som oppga at de ville stemt på Rødt, SV, MDG eller Krf dersom det var stortingsvalg i morgen, er overrepresentert blant dem som bidro. Om lag halvparten av de som ville stemt på disse partiene, svarer at de har bidratt på en eller annen måte i flyktningssituasjonen. På den motsatte siden ser vi at personer som ville stemt på Frp, andre mindre partier, eller som ikke ville stemt, er tydelig underrepresentert blant dem som bidro. 17 prosent av Frp-velgerne bidro i flyktningssituasjonen. Mellom disse ytterpunktene finner vi resten av partienes velgere (Ap, Sp, Venstre og Høyre), som ligger mer eller mindre på gjennomsnittet av befolkningen som helhet. Om lag en tredjedel av disse partienes velgere bidro i forbindelse med flyktningssituasjonen i 2015/2016.

8. Vi har også kjørt logistiske regresjonsanalyser, der vi har inkludert alle variablene, minus inntekt (dels for å unngå problemer med multikollinearitet og dels fordi inntektsvariabelen har mange «missings»). En slik analyse gir omtrent de samme resultatene som kommer fram i den bivariate analysen. Særlig utdanning og partivalg er sterkt korrelert med bidrag i flyktningssituasjonen.

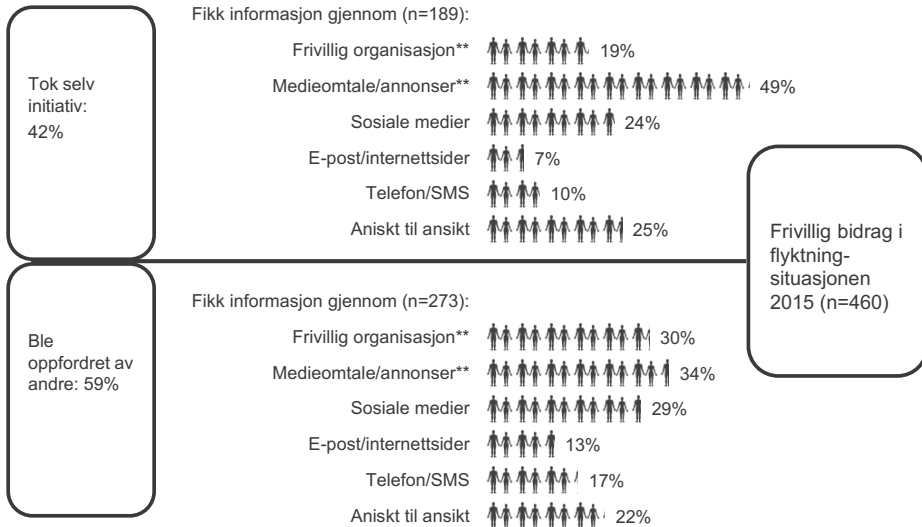
Forskjellene i partitilhørighet mellom de som bidro og ikke bidro, antyder at det å gi bidrag i flyktnings situasjonen ikke foregår løsrevet fra den politiske debatten og de partipolitiske skillelinjene som finnes der. Ser vi på deltakelse i frivillig arbeid for frivillige organisasjoner mer generelt (organisasjonsfrivillighet), viser materialet at Frps velgere (47,4 prosent) ikke skiller seg nevneverdig fra Aps (47,1 prosent), Høyres (50,3 prosent) eller Venstres velgere (54,6 prosent). På den annen side deltar svært mange av Krfs velgere (87,6 prosent) i tradisjonell organisasjonsfrivillighet. De andre partienes velgere befinner seg et sted i mellom disse ytterkantene. Engasjement i flyktnings situasjonen har altså en politisk dimensjon.

Rekruttering

Hvordan kom bidragene i stand, og hvor fikk folk informasjon om muligheten til å bidra? Mobiliserte den økte tilstrømningen av flyktninger nye frivillige, eller var det først og fremst personer som hadde tidligere erfaring med organisasjonsfrivillighet som bidro? I denne delen ser vi først på rekrutteringsveier til bidrag, deretter på sammenhengen mellom bidrag i flyktningssituasjonen og tidligere erfaring med organisasjonsfrivillighet.

Forskning på rekruttering til frivillig arbeid understreker betydningen av sosiale nettverk som en viktig vei inn i frivilligheten. En studie basert på data fra 2014 viste at et flertall av de frivillige innsatsene kom i stand etter å ha blitt oppfordret av andre, eller etter å ha hørt om muligheten til å bidra av venner eller bekjente (Wollebæk mfl., 2015: 26). Figur 1 viser andelen som svarte at deres bidrag i flyktningssituasjonen kom i stand henholdsvis på eget initiativ eller på oppfordring fra andre. Figuren viser også hvilke informasjonskanaler som har vært viktige for de to gruppene, nærmere bestemt hvordan de først fikk vite om mulighetene til å bidra overfor flyktninger og asylsøkere.

Figur 1. Rekrutteringsveier til bidrag i forbindelse med flyktnings situasjonen 2015/2016. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Prosent av bidrag innen hver gruppe.

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016.

Sig.nivå: * $\leq 0,05$ ** $\leq 0,01$ *** $\leq 0,001$

NOTE: Spørsmålsformuleringer: «Hvordan hadde det seg at du engasjerte deg frivillig for flyktninger? [flere svar mulig]» og «Hvordan fikk du vite om muligheten til å bidra som frivillig til flyktnings situasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet etter alder og utdanning.

Figuren viser et svært likt rekrutteringsmønster som i den seneste studien av organisasjonsfrivillighet. Nesten 6 av 10 bidro i flyktnings situasjonen etter å ha blitt rekruttert av noen («Ble oppfordret av andre»). 4 av 10 tok selv initiativ.

Figuren viser videre at særlig to informasjonskanaler skiller disse to gruppene. De som bidro etter oppfordring fra andre fikk relativt sett oftere informasjon gjennom frivillige organisasjoner, mens de som selv tok initiativet fikk relativt sett oftere informasjon gjennom medieomtale eller annonser.⁹ Det er nærliggende å tolke dette dithen at mange av dem som selv tok initiativ, ble engasjert etter å ha sett nyhetsreportasjer om flyktnings situasjonen.

Utover dette viser figuren at sosiale medier og personlig kontakt (ansikt til ansikt) var viktige informasjonskilder for mange av dem som bidro i flyktnings situasjonen, og at disse kanalene var omtrent like viktige uavhengig av om en ble rekruttert eller selv tok initiativ.

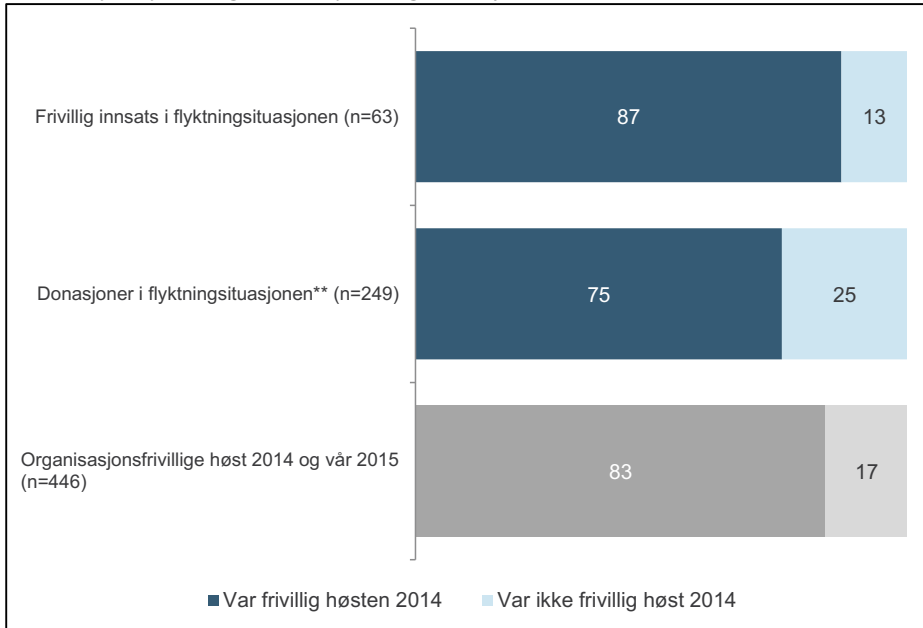
9. Begge forskjellene er statistisk signifikante på 0.01-nivået (t-test).

Betydningen av tidligere erfaring som frivillig

I tråd med betydningen av sosiale nettverk viser frivillighetslitteraturen at frivillighet avler frivillighet (Wilson, 2012; Wollebæk m.fl. 2015). Dersom du er frivillig på én arena, øker sannsynligheten for å delta på en annen. Dette skjer ikke bare fordi frivillige ofte er mer motivert enn de som ikke er det, men også fordi det å omgås i slike kretser øker sannsynligheten for at en hører om muligheter for å bidra andre steder, eller blir oppfordret til det via venner og kjente. Det er derfor nærliggende å anta at mange som bidro i flyktningssituasjonen hadde erfaring med frivillig innsats på andre områder fra før antallet flyktning- og asylankomster for alvor økte sensommeren 2015. Medborgerpanelet følger de samme respondentene over tid, noe som gjør det mulig å studere historikken til dem som bidro i flyktningssituasjonen. I det følgende ser vi på sammenhengen mellom det å ha deltatt i organisasjonsfrivillighet i 2014 og det å ha bidratt som frivillig overfor flyktninger i 2015. Det er således viktig å bemerke at personer som ikke var frivillige i 2014 kan ha vært frivillig på et tidligere tidspunkt. Dette har vi ikke informasjon om.

Vi ser først på andelen av dem som bidro på ulike måter i flyktningssituasjonen i 2015, og som også hadde deltatt i organisasjonsfrivillighet høsten 2014. Figur 2 viser andelen som bidro med henholdsvis donasjoner (gitt penger, klær, mat eller utstyr) og frivillig innsats (fysisk, administrativ innsats). For å få et sammenligningsgrunnlag, viser figuren også hvordan rekruttering til organisasjonsfrivillighet var før flyktningssituasjonen inntreff for fullt, nemlig andelen som var organisasjonsfrivillige høsten 2014 og våren 2015 (gråfargede stopler). Det er viktig å bemerke at bidrag i flyktningssituasjonen og organisasjonsfrivillighet ikke er like størrelser, som diskutert innledningsvis i rapporten. Men dette gir oss likevel et relevant sammenligningsgrunnlag.

Figur 2. Andel av dem som bidro i flyktnings situasjonen i 2015/2016, som også hadde utført frivillig innsats for organisasjoner i 2014. Prosent.

Kilde: Norsk medborgerpanel 2014, 2015, 2016

Sig.nivå: * $\leq 0,05$ ** $\leq 0,01$ *** $\leq 0,001$

NOTE: Definisjon av frivillig innsats: høst 2014: Frivillig for minst én av 16 forskjellige organisasjonstyper. Vår 2015: Gjennomsnitt av fem forskjellige spørsmålsformuleringer. Organisasjonstyper ikke nevnt. Signifikantest viser avvik mellom bidrag i flyktnings situasjonen og organisasjonsfrivillighet 2014/2015. Tallene er vektet etter alder og utdanning.

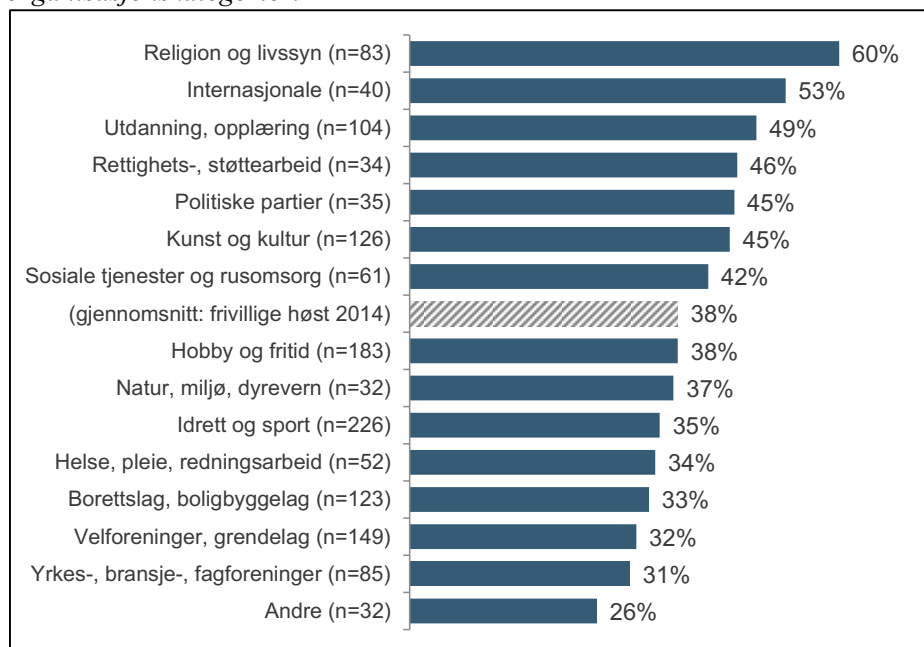
Figuren viser at blant dem som bidro med frivillig innsats i flyktnings situasjonen i 2015, var 87 prosent organisasjonsfrivillige i 2014. 13 prosent var ikke frivillige i 2014. Blant dem som ga donasjoner, var 75 prosent organisasjonsfrivillige i 2014, mens 25 prosent ikke var det.

Til sammenligning ser vi av den gråfargede stolpen at 83 prosent av dem som var organisasjonsfrivillige våren 2015 også var det høsten 2014. Med andre ord, alle forbehold tatt i betraktning: Blant dem som bidro med *frivillig innsats* i flyktnings situasjonen, var den totale mobiliseringen av «nye» frivillige omtrent på samme nivå som det mobiliseringen var til organisasjonsfrivillighet i perioden høsten 2014–våren 2015. Det er imidlertid viktig å påpeke at dette gjelder på aggregert nivå, og at mobiliseringen av nye frivillige kan ha vært større i enkelte grupper av befolkningen. Dette ser vi nærmere på senere i rapporten. Blant dem som ga donasjoner var «nyrekrutteringen» større, noe som ikke er overraskende da donasjoner som regel er mindre tidkrevende og forpliktende enn mer fysisk innsats.

«Organisasjonsfrivillige» viser til en samlekategori av 15 ulike organisasjonstyper. Har det noe å si hvilken type organisasjon frivillige tidligere har gjort innsats for? Figur 3 viser andelen som bidro i

flyktnings situasjonen etter hvilke organisasjoner de høsten 2014 svarte at de hadde utført frivillig innsats for.

Figur 3. Bidrag i flyktnings situasjonen 2015/2016 etter frivillig arbeid høsten 2014. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Andel av frivillige innen organisasjonskategorier.

Kilde: Norsk medborgerpanel 2014, 2016

NOTE: Spørsmål om frivillig innsats stilt høsten 2014. Definisjon: Frivillig for minst én av 16 forskjellige organisasjonstyper. Tallene er vektet etter alder og utdanning.

Figuren viser at det blant de som bidro i flyktnings situasjonen var en overrepresentasjon av frivillige særlig fra organisasjoner innen religion og livssyn og internasjonalt orienterte. Men det var også en overrepresentasjon av frivillige fra organisasjoner innen utdanning og opplæring, rettighets- og støttearbeid, politiske partier, kunst og kultur, samt sosiale tjenester og rusomsorg. Rettighets- og støttearbeid inkluderer blant annet organisasjoner som jobber for rettighetene til etniske minoriteter og svake/utsatte grupper. Sosiale tjenester og rusomsorg inkluderer blant annet organisasjoner som Røde Kors og Norsk Folkehjelp, som har organisert mange frivillige i flyktnings situasjonen. Det er altså ikke tilfeldig hvilken type organisasjon man har arbeidet for tidligere. Ikke bare har erfaring med frivillighet betydning, veien synes også kortere for dem som allerede var frivillige i organisasjoner som typisk retter sin innsats mot asyl- og flyktningfeltet.

Det er også verdt å nevne at materialet antyder at tidligere frivillige ble mobilisert i omtrent like stor grad, uavhengig av hvor mye tid de brukte på

organisasjonsfrivillighet høsten 2014. Tidligere studier har vist at et grunnfjell av «kjernefrivillige», som utgjør om lag 16-17 prosent av de frivillige i Norge, utfører halvparten av alt frivillig arbeid (Folkestad mfl., 2015). En hypotese ville vært at flyktnings situasjonen mobiliserte særlig blant kjernefrivillige. Materialet tyder imidlertid på at hovedskillet først og fremst går mellom tidligere ikke-frivillige og frivillige. Det var ikke slik at flyktnings situasjonen engasjerte særskilt blant folk som allerede var over gjennomsnittet engasjert i organisasjonsfrivillighet, men snarere bredt blant alle som hadde erfaring – også de som i 2014 brukte lite tid på frivillig arbeid. Det ser med andre ord ut til at det er organisasjonstilknytningen *i seg selv* som har betydning, og ikke graden av involvering.

Hva kjennetegner «nye» og «gamle» frivillige?

De overordnede tallene som viste at mange av dem som bidro i flyktnings situasjonen også hadde tidligere erfaring som organisasjonsfrivillige, kan skjule store variasjoner mellom enkeltgrupper av befolkningen. Til sist i denne delen skal vi derfor se på hva som karakteriserte henholdsvis tidligere frivillige og ikke-frivillige (2014) blant dem som bidro i flyktnings situasjonen. På denne måten kan vi se om situasjonen førte til en bredere mobilisering blant enkelte grupper enn vanlig.

Tabell 3 viser andelen som bidro i de to gruppene, brutt ned på ulike bakgrunnskjennetegn. Tabellen viser noe grovere kategorier for geografi og partivalg enn hva som ble vist i Tabell 2. Dette skyldes at antallet respondenter (n) blir lavere når vi deler utvalget i to grupper. For eksempel har vi skapt en litt uvanlig partikoalisjon bestående av velgerne til Rødt, SV, MDG og Krf. Dette skyldes at disse partiene er små, og at deres velgere samlet sett har vist seg å bidra i omtrent like stor grad i flyktnings situasjonen (se også Tabell 2).

Tabell 3. Bidrag i flyktningssituasjonen etter tidligere erfaring som frivillig. Bakgrunnskjennetegn. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Prosent av hver kategori.

	Frivillig høst 2014	Ikke frivillig høst 2014
Mann (n=311/146)	38,6	15,8
Kvinne (n=249/158)	36,2	31,6
<i>F-test</i>	0,549	0,001***
18-35 år (n=108/57)	38,9	24,1
36-45 år (n=79/44)	38,1	30,2
46-55 år (n=120/51)	33,9	25,1
56-65 år (n=115/75)	37,7	23,9
66+ år (n=138/77)	38,5	21,1
<i>F-test</i>	0,936	0,901
Høyeste utdanning:		
Ingen/grunnskole (n=44/37)	34,4	14,6
VGS (n=158/86)	32,2	21,2
Høgskole/universitet (n=341/167)	45,6	36,8
<i>F-test</i>	0,030*	0,010**
Inntekt:		
<300.000 (n=132/83)	37,2	20,9
300.100-400.000 (n=83/68)	39,4	32,8
400.001-500.000 (n=121/54)	36,1	21,7
500.001-600.000 (n=102/42)	37,5	21,3
>600.000 (n=118/52)	39,6	29,5
<i>F-test</i>	0,985	0,391
Bosted:		
Oslo (n=85/62)	43,9	30,7
Østlandet ellers (n=215/106)	37,1	23,0
Sør-/ Vestlandet (n=166/83)	37,3	19,8
Trøndelag/Nord-Norge (n=94/53)	33,9	27,3
<i>F-test</i>	0,558	0,474
Hvis stortingsvalg i morgen:		
Rødt/SV/MDG/Krf (n=107/33)	55,4	46,7
Ap (n=152/101)	40,4	27,3
Venstre/Sp (n=69/24)	36,8	20,6
Høyre (n=137/72)	36,1	29,0
Frp (n=61/49)	18,0	7,9
Andre/ ikke stemt (n=32/24)	19,0	13,9
<i>F-test</i>	0,000***	0,003**

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016.

Sig.nivå: *≤0,05 **≤0,01 ***≤0,001

NOTE: Spørsmålsformulering: «I løpet av det siste året har det kommet mange flyktninger og asylsøkere til Norge. Har du i løpet av de siste 12 månedene bidratt med noe av det følgende i forbindelse med flyktningssituasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet etter alder og utdanning.

Tabell 3 viser flere interessante tendenser. For det første ser vi at mobiliseringen av «nye» frivillige (ikke frivillig høst 2014) i flyktningssituasjonen særlig kom fra kvinner og fra høyt utdannede. Blant dem som *var* frivillige høsten 2014, var det like mange menn og kvinner som bidro i flyktningssituasjonen i 2015. Men blant dem som *ikke var* frivillige høsten 2014, var det dobbelt så mange kvinner som menn som bidro. Tabellen viser også at det er en noe tydeligere utdanningskjevhet blant de nyrekrutterte enn blant dem som tidligere var organisasjonsfrivillige: Blant tidligere frivillige var det 10 prosentpoeng flere høyt utdannede enn lavt utdannede som bidro. Blant tidligere ikke-frivillige var den tilsvarende forskjellen 20 prosentpoeng.¹⁰

Utover kjønns- og utdanningsforskjellene viser tabellen en lignende politisk tendens som vi så ovenfor. Mer enn halvparten av velgerne til Rødt/SV/MDG/Krf som var frivillig høsten 2014, bidro i flyktningssituasjonen. For tidligere frivillige som stemte Frp eller andre mindre partier, bidro 18-19 prosent i flyktningssituasjonen. Blant de andre partienes velgere, som var organisasjonsfrivillige i 2014, bidro 36-40 prosent i flyktningssituasjonen. Den politiske tendensen er enda tydeligere blant dem som ikke var frivillige høsten 2014. Selv om vi må ta et forbehold knyttet til at det er relativt få respondenter blant ikke-frivillige i noen av partigruppene, ser vi at nesten halvparten av velgerne til Rødt/SV/MDG/Krf i denne gruppen bidro i flyktningssituasjonen. Blant Frp-velgere som tidligere ikke var organisasjonsfrivillige, er andelen som bidro i flyktningssituasjonen nede i 8 prosent. Dette bekrefter hva vi så tidligere i rapporten (Tabell 2), nemlig at bidrag i flyktningssituasjonen kan ha en politisk dimensjon. Som vi skal se senere i rapporten, er det samtidig en tendens til at ulike partiers velgere har bidratt på ulike arenaer.

Til slutt viser tabellen at det ikke er signifikante forskjeller knyttet til alder, inntekt eller geografi. Vi ser imidlertid en tendens til høyere nivåer blant tidligere frivillige i Oslo, og blant tidligere ikke-frivillige i Oslo og Trøndelag/Nord-Norge, men grunnet få respondenter er ikke variasjonene statistisk signifikante.

Oppsummert har vi i rapportens første del sett at rekrutteringen til bidrag i flyktningssituasjonen framstod somsvært lik rekrutteringen til tradisjonell organisasjonsfrivillighet når det gjelder betydningen av sosiale nettverk: 6 av 10 bidro etter å ha blitt oppfordret av andre, mens 4 av 10 selv tok initiativ. Personer med høyere utdanning og som stemmer på Rødt, SV, MDG eller Krf er overrepresentert blant dem som bidro. Videre har vi sett at mange av dem som bidro i flyktningssituasjonen i 2015 også var organisasjonsfrivillige i

10. Disse forskjellene er også tydelige i multivariate analyser. Når alt annet er kontrollert for, har kvinner som ikke var frivillig høsten 2014, 2,5 gang så stor sannsynlighet som menn for å ha bidratt i flyktningssituasjonen. Høyt utdannede som ikke var frivillige høsten 2014, har 2 ganger så stor sannsynlighet for å ha bidratt som lavt utdannede.

2014, og at rekrutteringen har vært omfattende blant alle tidligere frivillige – uavhengig av hvor omfattende deres tidligere engasjement var. Personer som hadde erfaring med organisasjonsfrivillighet var særlig overrepresentert blant dem som bidro med frivillig innsats, mens en høyere andel av tidligere ikke-frivillige bidro med donasjoner. Blant de «nyrekrutterte» (personer som ikke var organisasjonsfrivillige i 2014) finner vi en overvekt av kvinner, og vi så også at utdanningsskjevhetene og den partipolitiske dimensjonen framstod enda sterkere.

Den store mobiliseringen av eksisterende frivillige, og det faktum at høyt utdannede er overrepresentert, understreker at barrierer som tidligere studier har vist eksisterer mot deltakelse i frivillig arbeid – som mangel på ressurser og nettverk (jf. Wollebæk mfl., 2015) – også gjør seg gjeldende i en tilsynelatende ekstraordinær situasjon. Som vi skal se senere i rapporten varierer imidlertid ulike befolkningsgruppers representasjon etter hvilke organisatoriske rammer bidragene foregår innenfor.

Organisering av bidragene

I tillegg til bidrag fra tradisjonelle frivillige organisasjoner, firmaer og kommuner, har enkeltpersoners bidrag (selvorganisering) og nyopprettede frivillige initiativ, som Refugees Welcome-nettverket¹¹ (RW) og Dråpen i Havet¹², fått mye oppmerksomhet i mediedekningen av flyktnings situasjonen. Felles for de sistnevnte er at de ble etablert utenfor rammene av etablerte frivillige organisasjoner, og at sosiale medier har vært viktig for mobilisering og organisering av arbeidet. Hvilken rolle har disse nye initiativene hatt sammenlignet med tradisjonelle organisasjoner? Har initiativene bidratt til økt mobilisering blant grupper som ellers er underrepresentert i det tradisjonelle organisasjonslivet?

I det som følger skal vi først gi en bred oversikt over de organisasjonene og nettverkene som var aktive i forbindelse med flyktnings situasjonen 2015/2016. Deretter ser vi på hvem folk har bidratt i regi av, og på hvordan dette varierer etter ulike bakgrunnskjennetegn. Til slutt ser vi på hvilke informasjonskanaler som har vært viktige innenfor de ulike organisasjonsformene.

Tradisjonelle organisasjoner og nye initiativer

Etablerte aktører, som Røde Kors, Norsk Folkehjelp og Redd Barna, var en viktig ressurs for myndighetene da flykntingtilstrømmingen for alvor økte høsten 2015. Som beskrevet innledningsvis var den sivile mobiliseringen i forbindelse med flyktnings situasjonen stor: organisasjonene mottok svært mange henvendelser fra folk som ville bidra i akuttfasen og i mer langsiktige aktiviteter for nyankomne (som norskopplæring og flykntingguide). Mange

-
11. Refugees Welcome to Norway ble opprettet av frivillige som bidro på PU på Tøyen i Oslo. Gruppen vokste raskt, og har i dag nær 80 000 følgere på Facebook. I løpet av kort tid ble lokale grupper opprettet over hele landet. Aktivitetene har særlig vært knyttet til bistand i akuttfasen, og senere med aktiviteter på mottak og integrering. Les mer på: <http://rwtn.no/>
 12. Dråpen i havet startet som en Facebook-gruppe i august 2015, og er i dag en stiftelse formål å gi umiddelbar og direkte bistand til mennesker på flukt. Hovedgruppen har i dag rundt 30 000 følgere på Facebook. Siden opprettelsen har de sendt over 1600 frivillige nordmenn til Hellas, hvor behovet er størst. Les mer på: <http://www.drapenihavet.no/no/historie/>

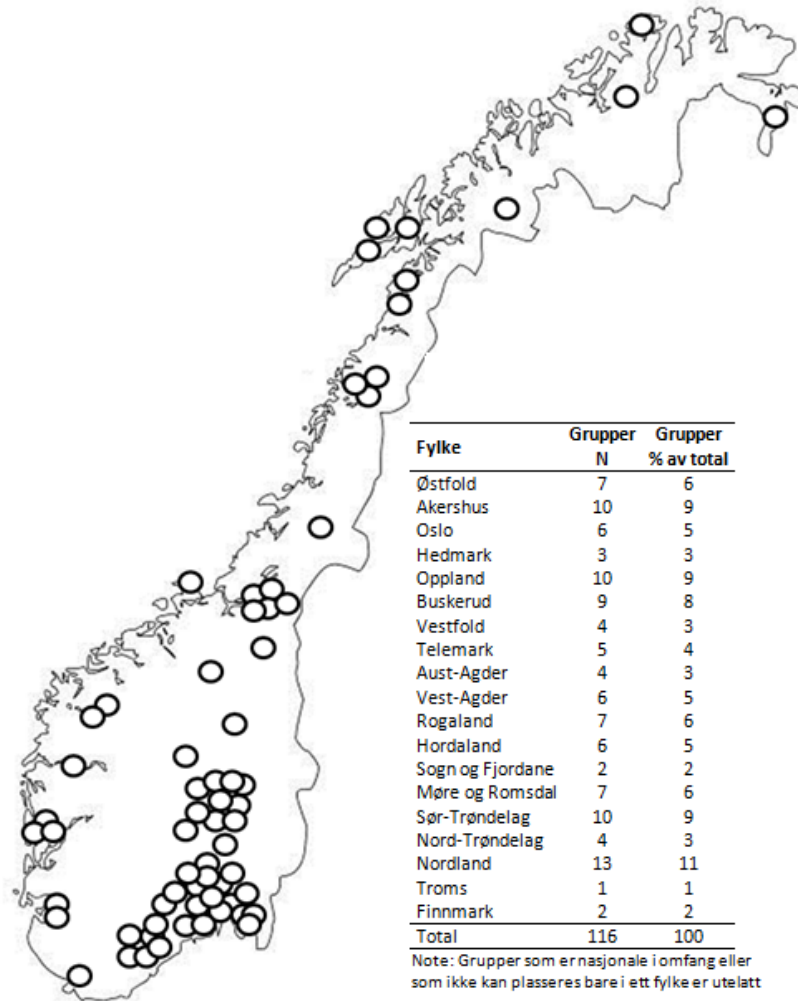
mottok også rekordstore beløp under sine innsamlinger til å hjelpe flyktninger, både i innland og utland. I akuttfasen bidro organisasjonene med overnattingsplasser og humanitær bistand, mens de i det videre arbeidet har bidratt med aktiviteter på både i og utenfor mottak. Mindre organisasjoner, lag og foreninger – som idretts- og kulturforeninger – har også vært sentrale i integreringsarbeid på mottak og i lokalsamfunn over hele landet.¹³

Situasjonen førte ikke bare til mobilisering gjennom etablerte organisasjoner, men også til fremveksten av nye initiativer, blant annet på nettsamfunnet Facebook. I en kartlegging av hjelpegrupper som ble opprettet på Facebook sensommeren og høsten 2015, har vi funnet frem til rundt 140 stykker. Disse er i størst grad lokale grupper knyttet til Refugees Welcome-nettverket (ca 90) og Dråpen i Havet (25). I tillegg fant vi også flere selvstendige lokale og nasjonale hjelpegrupper. De fleste gruppene er lokalisert på det sentrale Østlandet, og har som formål å hjelpe flyktninger lokalt der de er, i et fylke, i en region, i en bygd, i en by eller i en bydel. En illustrasjon av spredningen er vist i Figur 4 under.

13. Se oversikt over de største aktørene på hjemmesidene til Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (Imdi):

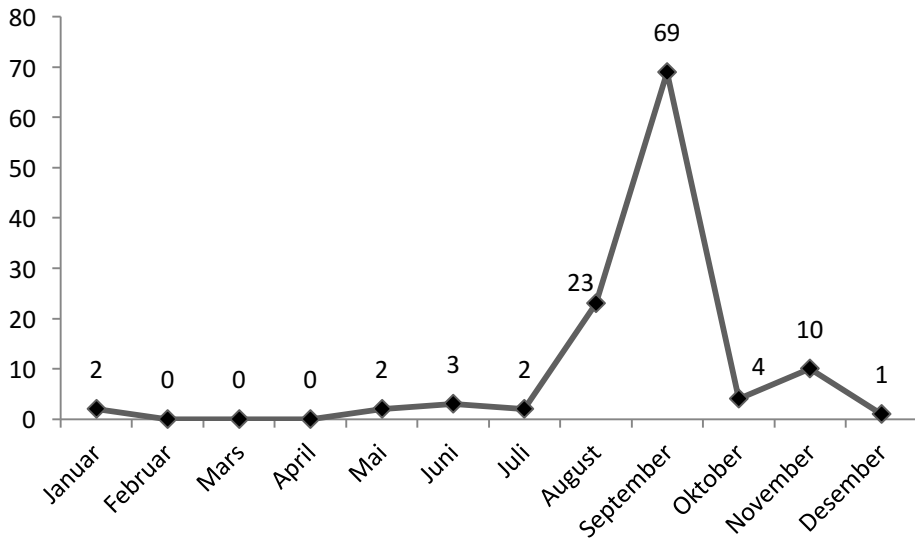
<http://www.imdi.no/om-integrering-i-norge/hjelpflyktninger/frivillig-arbeid/>

Figur 4. Kart over fordeling av hjelpegrupper på Facebook initiert i Norge.

Ved hjelp av dato for opprettelse av Facebook-gruppene, kan vi lage en tidslinje for utviklingen av engasjementet. Vi har i denne analysen konsentrert oss om hele 2015, altså fra før den prekære situasjonen ved registreringskontoret på Tøyen oppsto. Tidslinjen er vist i Figur 5.

Figur 5. Tidslinje for oppretting av hjelpegrupper på Facebook initiert i Norge. 2015. Antall.

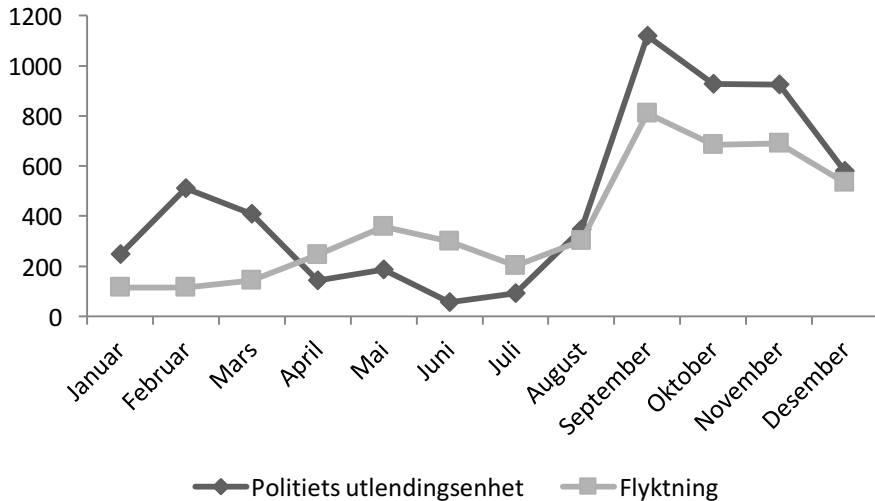

Figuren viser at det i perioden januar til juli 2015 ble opprettet ni Facebook-initiativer, som på et eller annet vis ville bistå flyktninger. Men det var først etter oppstarten av Refugees Welcome to Norway på Tøyen i Oslo den 20. august, at veksten i antallet hjelpegrupper akselererte. På omtrent én måned – mellom 20. august og ut september 2015 – ble det opprettet 92 grupper rundt omkring i Norge, og de fleste av disse var tilknyttet RW-nettverket. I perioden oktober til desember ble det opprettet tilsammen ytterligere 15 grupper.

Lokale initiativer vokste fram i takt med mediedekningen

Framveksten av Facebook-gruppene skjedde parallelt med økt medieoppmerksomhet omkring flyktnings situasjonen i Norge og internasjonalt. Om vi ser på medieoppslag som inneholder ordene «politiets utlendingsenhet» eller «flyktning», ser vi en svært lik tendens som for opprettelse av hjelpegrupper. Figur 6 viser antall medieoppslag per måned i 2015.

Figur 6. Medieoppslag publisert på internett med ordene «politiets utlendingsenhet» eller «flyktning» 2015. Norge.

Kilde: Retriever.

Figuren viser at mediedekningen økte markant på sensommeren 2015. I perioden januar til august var det på det meste nesten 600 saker i løpet av en måned som inneholdt ordet «politiets utlendingsenhet». Antallet saker som inneholdt ordet «flyktning» varierte i denne perioden mellom rundt 100 og 400. I september alene var det over 1000 saker som inneholdt ordet «politiets utlendingsenhet», og mer enn 800 saker som inneholdt ordet «flyktning». Antallet sank deretter noe utover høsten, men holdt seg høyere enn i perioden før september. Om vi også analyserer interesse på nett gjennom Google-søk, finner vi samme tendens. Fra å være et lite brukt søkeord før august, økte søkefrekvensen for ordet «flyktning» markant i løpet av august og september 2015.

I det følgende skal vi se nærmere på hvordan de frivilliges bidrag ble organisert, og på betydningen av ulike informasjonskilder for mobilisering av frivillige.

Hvem organiserte bidragene?

I spørreundersøkelsen ble alle som ga bidrag spurt om hvem dette var i regi av. Svarlisten inneholdt alt fra tradisjonelle frivillige organisasjoner til mer uformelle initiativ. Figur 7 viser svarfordelingen på dette spørsmålet, både som andel av de som bidro og som andel av hele befolkningen.

Figur 7. Hvem frivillige har bidratt i regi av i forbindelse med flyktnings situasjonen 2015/2016. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Andel av befolkning og frivillige.

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016.

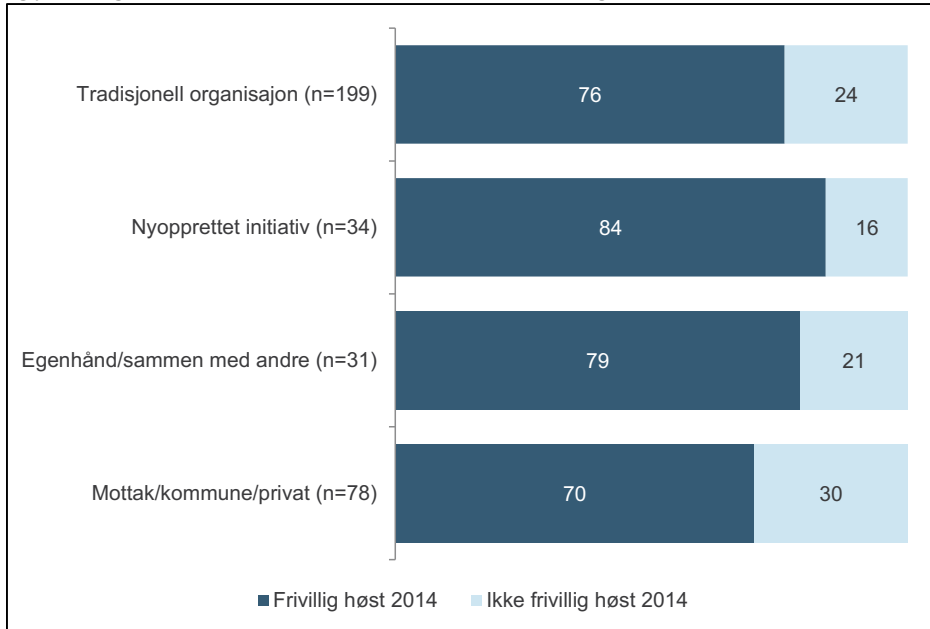
NOTE: Spørsmålsformulering: «I regi av hvem har du utført frivillig innsats i forbindelse med flyktnings situasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet etter alder og utdanning.

Figuren viser tydelig at det er de tradisjonelle frivillige organisasjonene som har tiltrukket seg flest bidrag i flyktnings situasjonen. Mer enn halvparten (57 prosent) av dem som bidro, gjorde dette i regi av en tradisjonell organisasjon. Omregnet til hele befolkningen, innebærer dette at 19 prosent av oss har bidratt i flyktnings situasjonen i regi av en tradisjonell frivillig organisasjon. 11 prosent av de frivillige bidro gjennom et nyopprettet initiativ, mens 10 prosent tok initiativ selv eller sammen med kjente. Det var mulig å gi flere svar, slik at enkeltpersoner kan ha utført innsats for begge disse mer spontane formene. Slår vi dem sammen, ser vi at til sammen 20 prosent har gitt bidrag gjennom et nylig opprettet initiativ og/eller organisert arbeidet på egenhånd. Som andel av befolkningen betyr dette at 6-7 prosent av oss har gitt bidrag gjennom et mer spontant initiativ.

Av andre organisasjonstyper det var mulig å velge, ser vi at 14 prosent av de frivillige ga bidrag gjennom en privat virksomhet, 6 prosent ga bidrag gjennom en offentlig virksomhet, mens 5 prosent bidro gjennom et asylmottak.

Det er nærliggende å tenke seg at personer som har bidratt for en tradisjonell frivillig organisasjon i større grad enn andre har tidligere erfaring med å delta i organisasjonsfrivillighet. Tallene i materialet tyder imidlertid ikke på det. Figur 8 viser hvem de frivillige bidro i regi av, etter om de var organisasjonsfrivillige høsten 2014. For enkelhets skyld er asylmottak, privat og offentlig virksomhet slått sammen til en felles kategori.

Figur 8. Andel av dem som bidro i flyktningssituasjonen i 2015/2016 som også var organisasjonsfrivillige i 2014, etter hvem de bidro i regi av. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Prosent innen hver kategori.

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016.

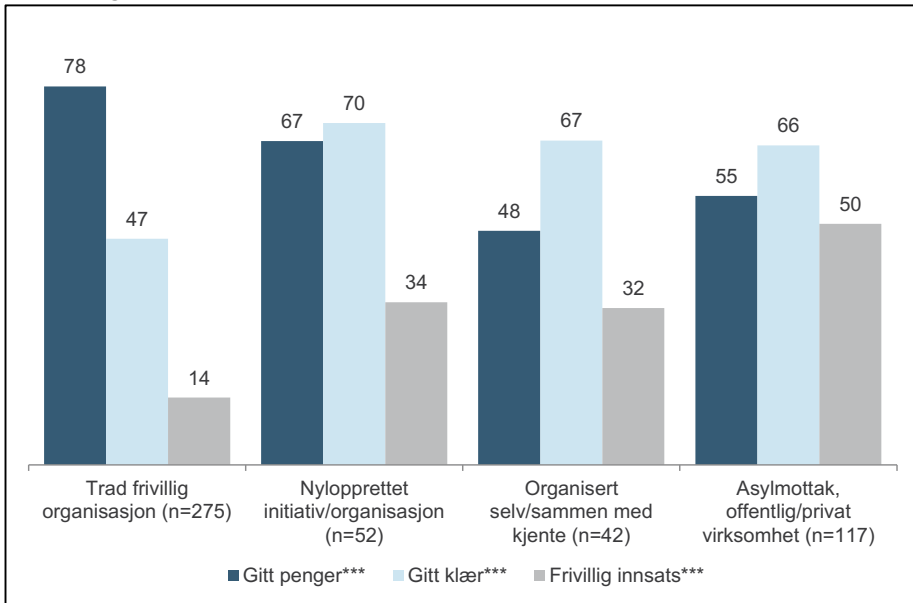
P-verdi (kjkvadrat): 0,475.

NOTE: Spørsmålsformulering: «I regi av hvem har du utført frivillig innsats i forbindelse med flyktningssituasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet etter alder og utdanning.

Figuren viser først og fremst at et stort flertall innen alle organiseringsformer også var organisasjonsfrivillige høsten 2014. Men kanskje mest interessant viser den at de som arbeidet i regi av tradisjonelle organisasjoner ikke skiller seg ut med en høyere andel tidligere organisasjonsfrivillige. Tvert i mot, en litt høyere andel av dem som bidro i regi av et nyopprettet initiativ eller som organiserte arbeidet på egenhånd/sammen med andre, hadde erfaring som organisasjonsfrivillig. På grunn av få respondenter innen hver kategori, er imidlertid ingen av variasjonene statistisk signifikante, og det må konkluderes med at en (like) høy andel hadde erfaring som organisasjonsfrivillig, uavhengig av hvem de bidro i regi av i flyktningssituasjonen. En mulig forklaring på at de mer spontane initiativene hadde minst like mange «gamle» frivillige som det de tradisjonelle organisasjonene hadde, er at organisasjonserfaring er en vel så viktig ballast når man engasjerer seg i mer spontane initiativ.

Figur 9 viser hvilke bidrag frivillige ga, avhengig av hvilken organiseringsform de bidro i regi av.

Figur 9. Type bidrag, etter hvem som har organisert aktiviteten. Prosent i hver kategori.

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016.

Sig.nivå: * $\leq 0,05$ ** $\leq 0,01$ *** $\leq 0,001$

NOTE: Spørsmålsformuleringer: «Hva slags innsats dreide dette seg om? [flere svar mulig]» og «I regi av hvem har du utført frivillig innsats i forbindelse med flyktnings situasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet etter alder og utdanning.

Figuren viser noen interessante variasjoner mellom de ulike organiseringsformene. Andelen som har gitt penger er særlig høy blant dem som har bidratt i regi av tradisjonelle frivillige organisasjoner, etterfulgt av dem som har bidratt i regi av et nyopprettet initiativ. Andelen som har gitt donasjoner i form av klær, utstyr og mat, er høyere blant dem som har bidratt i regi av nyopprettede initiativ, organisert arbeidet selv eller som har bidratt direkte på asylmottak/i kommunal eller privat regi. De som har bidratt i regi av et mottak eller offentlig/privat virksomhet, er de som oftest har bidratt med en eller annen form for frivillig innsats (fysisk, administrativ), mens andelen som har gjort dette er lavest blant dem som har bidratt i regi av frivillige organisasjoner.¹⁴

Selv om omfanget av engasjementet var klart størst gjennom tradisjonelle frivillige organisasjoner, er det nærliggende å anta at det vil være betydelige variasjoner mellom ulike grupper i befolkningen når det gjelder hvem som har bidratt hvor. Tabell 4 viser hvilke organiseringsformer bidragene i flyktnings situasjonen ble gjort i regi av, etter ulike bakgrunnskjennetegn ved de frivillige. Tallene viser prosent av befolkningen som helhet.

14. Her er det imidlertid viktig å presisere at antallet bidrag totalt sett var klart størst innen de tradisjonelle organisasjonene, og at det i faktisk antall derfor var flere frivillige i tradisjonelle organisasjoner enn i nyopprettete initiativ og i selvorganiserte grupper.

Tabell 4. Hvem frivillige har bidratt i regi av i flyktningssituasjonen 2015/2016. Bakgrunnskjennetegn. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Prosent av befolkningen innen hver kategori.

	Tradisjonell frivillig organisasjon	Nylig opprettet initiativ/ organisasjon	Organiserte på egenhånd/ sammen med kjente	Mottak, kommunal/ privat virksomhet
Mann (n=618)	19,5	2,7	3,7	7,2
Kvinne (n=572)	19,2	4,6	3,3	9,0
<i>F-test</i>	0,890	0,079	0,723	0,260
18-35 år (n=221)	20,6	3,6	5,1	5,6
36-45 år (n=187)	19,2	8,2	4,0	11,7
46-55 år (n=238)	18,1	3,9	3,7	8,7
56-65 år (n=262)	17,3	2,8	2,7	6,9
66+ år (n=282)	20,8	0,9	1,0	10,3
<i>F-test</i>	0,823	0,007**	0,118	0,111
Høyeste utdanning:				
Ingen/gr.skole (n=118)	9,4	0,7	6,7	9,1
VGS (n=348)	18,3	2,8	2,2	5,9
Høgskole/uni (n=684)	27,4	6,8	4,2	10,7
<i>F-test</i>	0,000***	0,000***	0,009**	0,025*
Inntekt:				
<300.000 (n=297)	17,1	3,3	4,1	7,1
300.100-400.000 (n=209)	18,5	2,8	4,8	9,8
400.001-500.000 (n=237)	20,0	4,3	3,3	7,8
500.001-600.000 (n=190)	25,4	5,2	2,4	7,4
>600.000 (n=230)	22,5	3,7	1,5	8,8
<i>F-test</i>	0,218	0,766	0,382	0,805
Bosted:				
Oslo (n=197)	23,6	6,1	7,9	8,7
Akershus, Østfold (n=211)	19,4	4,2	2,0	9,0
Vestfold, Buskerud, Telemark (n=154)	16,9	3,1	1,8	6,7
Hedmark og Oppland (n=72)	18,7	4,9	6,3	8,6
Agder (n=45)	17,2	8,0	3,3	10,4
Rogaland (n=111)	15,4	1,0	4,0	12,3
Hordaland (n=136)	22,2	2,4	4,0	7,1
Sogn og Fjd, Møre og Roms (n=72)	17,3	0,0	1,8	6,1
Trøndelag og Nordland (n=158)	17,3	3,1	1,6	4,0
Troms og Finnmark (n=34)	28,5	4,3	0,0	14,6
<i>F-test</i>	0,602	0,174	0,025*	0,311
Hvis stortingsvalg i morgen:				
Rødt (n=30)	35,8	14,9	5,0	2,0
SV (n=56)	42,2	11,3	0,0	3,6
Ap (n=358)	19,0	4,1	3,5	9,4
MDG (n=44)	29,6	10,7	4,5	12,4
Sp (n=59)	21,6	1,0	2,9	14,7
Krf (n=59)	17,9	4,1	13,5	13,7
Venstre (n=77)	22,1	3,1	4,4	8,7
Høyre (n=275)	20,8	1,6	3,2	8,9
Frp (n=157)	9,2	1,2	0,7	4,9
Andre/ikke stemt (n=70)	8,7	2,2	5,0	0,7
<i>F-test</i>	0,000***	0,000***	0,007**	0,027*

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016.

Sig.nivå: *≤0,05 **≤0,01 ***≤0,001

NOTE: Spørsmålsformulering: «I regi av hvem har du utført frivillig innsats i forbindelse med flyktningssituasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet etter alder og utdanning.

Tabellen viser noen interessante variasjoner mellom organisasjonstyper. For det første finner vi ingen signifikante kjønnsforskjeller på det konvensjonelle 0.05-nivået innen de ulike organiseringsformene, men innen nylig opprettede initiativ er det en tendens til å være overvekt av kvinner ($p < 0.1$). Dernest ser vi noen interessante tendenser hva gjelder alder. I tradisjonelle frivillige organisasjoner er det generelt en jevn aldersspredning, med omtrent like mange unge som eldre. Innenfor de nyopprettede initiativene er det en overrepresentasjon av unge middelaldrende (36-45 år), mens de eldste er knapt nok representert. De eldste er like svakt representert i den kanskje mest «spontane» kategorien: organiserte på egenhånd/sammen med kjente. Her er det en overrepresentasjon av de aller yngste, med gradvis fallende representasjon med økende alder. Variasjonen i denne kategorien er imidlertid ikke statistisk signifikant. Til slutt ser vi at unge middelaldrende og de aller eldste er sterkest representert innenfor mottak og kommunal/privat virksomhet, men den totale aldersvariasjonen er ikke statistisk signifikant.

De frivilliges utdanningsnivå varierer også mellom de ulike organiseringsformene. Særlig innenfor nyopprettede initiativ – men også i tradisjonelle organisasjoner – er det en klar overrepresentasjon av høyt utdannede. Dette er et mønster som gjenkjennes fra studier av tradisjonell organisasjonsfrivillighet (Folkestad mfl., 2015; Wollebæk & Sivesind, 2010). Blant dem som organiserte arbeidet selv eller som bidro i regi av mottak/privat/offentlig, er ikke denne tendensen gjeldende. I førstnevnte kategori er det til og med en tendens til noe overvekt av personer med lav utdanning, noe som dels henger sammen med at de yngste er overrepresentert i denne gruppen. Selv om antallet som bidro på denne måten er begrenset, viser tallene en mulig tendens til at disse to organiseringsformene bryter med de etablerte sosioøkonomiske mønstrene innenfor studiet av frivillig arbeid.

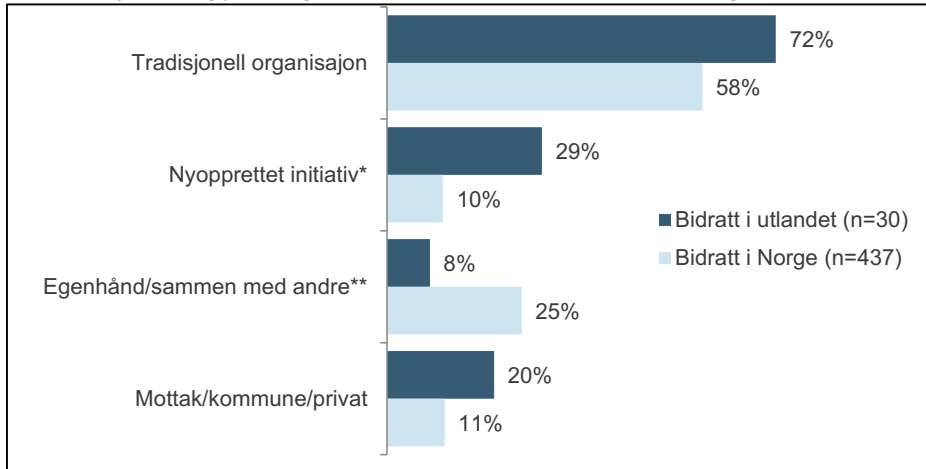
Geografisk ser vi at selvorganiserte initiativ har vært vanligst i Oslo og Hedmark og Oppland. Dette samsvarer også med utbredelsen av hjelpegrupper som ble opprettet på Facebook, som vist i Figur 4. Det er ikke samlet sett signifikante variasjoner for de andre organiseringsformene, men noen tendenser er verdt å nevne. Bidrag i regi av tradisjonelle frivillige organisasjoner har vært vanligst i Troms og Finnmark, Oslo og Hordaland, bidrag i regi av nyopprettede initiativ har vært vanligst i Agder og Oslo, mens bidrag i regi av mottak, offentlig eller privat virksomhet, har vært vanligst i Troms og Finnmark, Rogaland og Agder.

De politiske variasjonene vi har dokumentert tidligere i rapporten, nyanseres når vi skiller mellom de ulike organiseringsformene. Personer som stemmer på Rødt og SV er overrepresentert blant dem som har bidratt i regi av tradisjonelle organisasjoner, og – sammen med MDGs velgere – blant dem som har bidratt i regi av nyopprettede initiativ. Krfs velgere er på sin side overrepresentert blant dem som har organisert arbeidet selv eller sammen med kjente, eller (sammen med MDG og Sps velgere) som har bidratt i regi av

mottak, offentlig/privat virksomhet. For den sistnevnte organiseringsformen viser materialet at velgerne til Ap, Venstre, Høyre og Frp er vel så godt representert som velgerne til Rødt og SV.

Hvordan har bidragene vært organisert i henholdsvis Norge og utlandet? Tallgrunnlaget for dem som har bidratt i utlandet er magert og må tolkes som tendenser (n=30), men vi presenterer likevel svarfordelingen i Figur 10.

Figur 10. Bidrag i Norge og utlandet, etter hvem frivillige har bidratt i regi av. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Prosent i hver kategori.

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016.

Sig.nivå: * $\leq 0,05$ ** $\leq 0,01$ *** $\leq 0,001$

NOTE: Spørsmålsformuleringer: «I regi av hvem har du utført frivillig innsats i forbindelse med flyktningsituasjonen? [flere svar mulig]» og «Gjorde du innsatsen i Norge eller i utlandet? [flere svar mulig]». Tallene er vektet etter alder og utdanning.

Selv om vi skal være varsomme med å generalisere tallene som presenteres i Figur 10, viser den noen interessante tendenser. For det første viser figuren at også bidrag i utlandet oftest har vært i regi av tradisjonelle frivillige organisasjoner. For det andre viser figuren at blant de 30 som hadde bidratt i utlandet var det – sammenlignet med dem som bidro i Norge – flere som gjorde dette i regi av nyopprettede initiativ og færre som organiserte på egenhånd/sammen med andre.

Informasjonskanaler

I dekningsen av de nye initiativene som har dukket opp i forbindelse med flyktningsituasjonen, har det vært rettet oppmerksomhet mot betydningen av sosiale medier. Som vist over ble det i 2015 opprettet mange hjelpegrupper på Facebook knyttet til flyktningsituasjonen. Hvilken betydning har sosiale medier spilt vis-a-vis andre informasjonskilder, som for eksempel tradisjonelle medier og frivillige organisasjoner? Tabell 5 viser hvilke

informasjonskilder som har vært viktigst innenfor de ulike organiseringsformene. Det var mulig å krysse av for flere informasjonskilder.

Tabell 5. Hvordan frivillige fikk vite om muligheten til å bidra i flyktnings situasjonen, etter hvem de gjorde bidrag for. Donasjoner og frivillig innsats samlet. Prosent.

Fått informasjon gjennom:	Bidrag i regi av:			
	Tradisjonell frivillig organisasjon (n=275)	Nyopprettet initiativ/ organisasjon (n=52)	Organisert selv/ sammen med kjente (n=42)	Asylmottak, offentlig/privat virksomhet (n=117)
Frivillig organisasjon**	34.7	16.5	22.9	20.8
Medieomtale/ annonse*	45.0	36.9	23.9	37.6
Sosiale medier***	19.0	66.7	16.2	27.7
E-post/ internett	9.8	11.3	16.3	13.0
Telefon/ SMS***	12.9	8.4	41.2	13.6
Ansikt til ansikt***	14.5	27.5	39.9	31.2
Andre steder	5.0	3.7	9.5	6.6

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016.

Sig.nivå: *≤0,05 **≤0,01 ***≤0,001

NOTE: Spørsmålsformuleringer: «Hvordan fikk du vite om muligheten til å bidra som frivillig til flyktnings situasjonen? [flere svar mulig]» og «I regi av hvem har du utført frivillig innsats i forbindelse med flyktnings situasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet etter alder og utdanning.

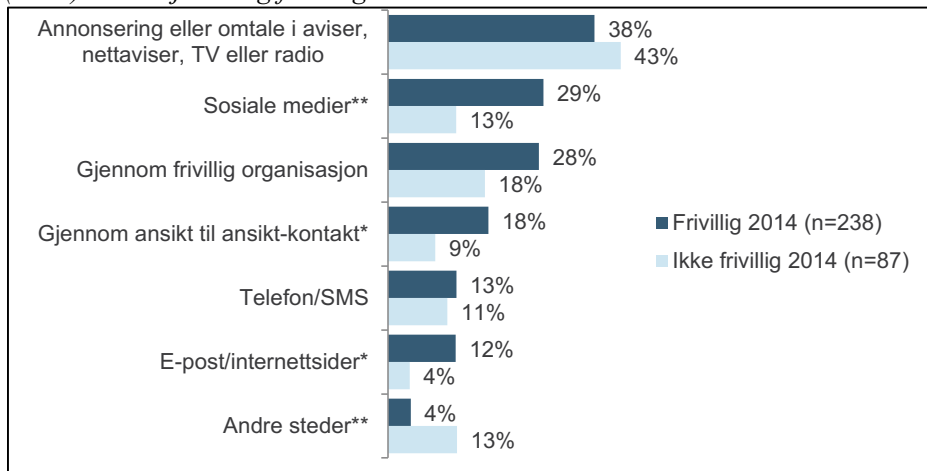
Tabellen understreker den store betydningen av sosiale medier for de nyopprettede initiativene. To tredjedeler av dem som har utført bidrag for disse initiativene, fikk informasjon om muligheten til å bidra gjennom sosiale medier. Kanskje mer overraskende er det at sosiale medier har spilt en relativt beskjeden rolle for andre frivillige, og da kanskje særlig for dem som har organisert arbeidet selv/sammen med kjente. Blant disse svarer bare 16 prosent at de fikk informasjon gjennom sosiale medier. Snarere viser tallene at for denne gruppen har de mer «tradisjonelle» kommunikasjonsformene, telefon/SMS og personlig kontakt (ansikt til ansikt), vært de viktigste informasjonskildene. Med andre ord kommuniserer og organiserer venner og kjente seg (fortsett) gjennom mer direkte og personlige kommunikasjonsformer.

For frivillige innen tradisjonelle organisasjoner, har medieomtalen av flyktnings situasjonen/annonser og informasjon fra frivillige organisasjoner vært viktigst. Medieomtale og annonser har også vært viktig for frivillige innen nyopprettede initiativ og for dem som har bidratt direkte på asylmottak eller i regi av en kommunal eller privat virksomhet.

Relatert til dette kan man spørre seg om sosiale medier har vært særlig viktig i rekrutteringen av andre grupper enn de som vanligvis mobiliseres via det etablerte organisasjonssamfunnet? Tidligere studier har vist at en av de

vanligste årsakene til at en ikke er frivillig, er at en ikke har blitt spurt eller ikke vet hvor en skal starte (se bl.a. Wollebæk et al 2015). Det kan være nærliggende å anta at plattformer som Facebook – som omtrent alle nordmenn benytter til daglig – vil gjøre informasjon om hvor man kan delta mer tilgjengelig, og dermed senke terskelen for deltakelse for folk som ellers ikke ville deltatt. Tallene tyder imidlertid ikke på det. Figur 11 viser hvilke informasjonskilder som har vært viktige for henholdsvis de som var organisasjonsfrivillige i 2014 og de som ikke var det.

Figur 11. Hvordan frivillige fikk vite om muligheten til å bidra i flyktningssituasjonen 2015/2016, etter erfaring som organisasjonsfrivillig (2014). Donasjoner og frivillig innsats samlet. Prosent.

Kilde: Norsk medborgerpanel 2016.

Sig.nivå: * $\leq 0,05$ ** $\leq 0,01$ *** $\leq 0,001$

NOTE: Spørsmålsformulering: «Hvordan fikk du vite om muligheten til å bidra som frivillig til flyktningssituasjonen? [flere svar mulig]». Tallene er vektet etter alder og utdanning.

Figuren viser at annonsering eller omtale i aviser, nettaviser, TV eller radio var den klart viktigste informasjonskilden for både gamle og nye frivillige. Men relativt til de andre informasjonskildene, skiller denne seg særlig ut for dem som ikke var organisasjonsfrivillige i 2014. Det er nærliggende å tolke dette dithen at det var den omfattende nyhetsdekningen av flyktningssituasjonen (se Figur 6) sommeren og høsten 2015, som bidro til å engasjere mange som stod utenfor organisasjonslivet.

Sosiale medier på sin side var en viktigere informasjonskilde blant dem som var organisasjonsfrivillige i 2014 enn blant dem som ikke var det. I og med at sosiale medier er en billig og potensielt effektiv kanal for informasjonsspredning, kunne man kanskje antatt at forholdet skulle vært motsatt: at særlig nye frivillige skulle oppgi at de hørte om muligheten for å delta gjennom denne kanalen. At sosiale medier er såpass mye viktigere for eksisterende frivillige, viser kanskje heller hvordan medier som Facebook kan

forsterke betydningen av ens sosiale nettverk. Hvilke venner og bekjente man har, og hvilke sider og grupper man følger, påvirker hvilken informasjon man får på «nyhetsfeeden» sin. En tidligere norsk studie av sammenhengen mellom internettbruk og involvering i frivillige organisasjoner, viste nettopp at internettbruk kan forsterke engasjementet for dem som allerede var interessert og involverte (Enjolras et al., 2013).

Figur 11 viser også at tidligere organisasjonsfrivillige orienterte seg gjennom flere informasjonskilder enn det tidligere ikke-frivillige gjorde. Summerer vi prosenttallene, ser vi at tidligere frivillige krysset av for i gjennomsnitt 1,4 kilder (prosenttallene summeres til 142 prosent), mens tidligere ikke-frivillige krysset av for 1,1 kilder (111 prosent). Det er nærliggende å tolke dette dithen at tidligere organisasjonsfrivillige har bredere nettverk og derigjennom tilgang på flere informasjonskilder.

Oppsummering og konklusjon

I denne rapporten har vi studert nordmenns bidrag i forbindelse med det økte omfanget av asylankomster i 2015/2016. Nærmere bestemt har vi sett på hvem det var som bidro, hva de bidro med og hvordan bidragene ble organisert.

For det første har vi sett at om lag en tredjedel av den voksne befolkningen svarte at de har bidratt. Gitt at tallene er representative for den norske voksne befolkningen, betyr dette at godt over én million nordmenn bidro på ett eller annet vis. De vanligste bidragene kom i form av donasjoner av penger (22 prosent) eller klær/utstyr/mat (17 prosent). Til sammen om lag 7-8 prosent av befolkningen bidro med en eller annen form for frivillig innsats. Eksempler på slik innsats var organisering og aktiviteter, informasjonsarbeid, arrangering av sammenkomster, opplæring og undervisning og utdeling av klær, mat og utstyr. Høyt utdannede og personer som stemmer på Rødt, SV, MDG eller Krf er overrepresentert blant dem som bidro. Det at personer som stemmer på bestemte politiske partier er overrepresentert blant de frivillige, antyder at det å gi bidrag i flyktnings situasjonen kan ha mer av en politisk dimensjon enn det å delta i ordinær frivillighet. Norges håndtering av flyktnings situasjonen og mottagelsen av asylsøkerne er politiske spørsmål som ble kraftig debattert i offentligheten høsten 2015. Analysene vi har gjort her gir oss ikke mulighet til å gå i dybden på hvordan holdninger, verdsett og politiske ståsteder har spilt sammen og påvirket deltagelse. Men vi kan konstatere at partipolitiske posisjoner i debatter om flyktninger og asylsøkere, reflekteres i nordmenns bidrag.

For det andre har vi sett at flertallet av bidragene kom i stand etter oppfordring fra andre, og også at svært mange av dem som bidro hadde erfaring med organisasjonsfrivillighet fra tidligere (høsten 2014). Andelen tidligere frivillige var særlig høy blant dem som bidro med frivillig innsats, mens det var flere «nyrekruttede» blant dem som bidro med donasjoner. Blant nyrekruttede var det en overvekt av kvinner og høyt utdannede. Den sterke rekrutteringen blant eksisterende frivillige antyder at mange av de barrierene

som hindrer folk fra å delta i tradisjonelt frivillig arbeid, også gjør seg gjeldende i en ekstraordinær situasjon.

For det tredje har vi sett at nye frivillige initiativ, med sterk forankring i sosiale medier, har vært et viktig supplement til de tradisjonelle frivillige organisasjonene. Minst 140 hjelpegrupper ble opprettet på Facebook i 2015, og – selv om tradisjonelle organisasjoner har vært dominerende – har likevel om lag 20 prosent av de frivillige bidratt i regi av et nyopprettet initiativ eller organisert arbeidet selv eller sammen med andre. I tillegg har om lag 23 prosent av de frivillige bidratt i regi av et mottak eller en annen virksomhet. Svært mange av de frivillige innen tradisjonelle organisasjoner har bidratt med pengedonasjoner, mens frivillige som har bidratt i regi av andre oftere har donert klær og utstyr. Andelen som har bidratt med ulike former for frivillig innsats, er høyest blant dem som har bidratt i regi av asylmottak eller en annen virksomhet. De nyopprettede initiativene har tiltrukket seg flere kvinner enn menn, og langt flere høyt utdannede enn lavt utdannede. I de mest uformelle initiativene – frivillige som selv har organisert arbeidet sitt – finner vi en relativt sett høyere andel unge og lavt utdannede.

Et viktig skille mellom nyopprettede initiativ og tradisjonelle organisasjoner, er betydningen av ulike informasjonskilder. Mens sosiale medier har vært viktig for svært mange av dem som har bidratt for nyopprettede initiativ, har medieomtale, annonser og informasjon fra organisasjoner vært viktigst for organisasjonsfrivillige. Blant dem som har organisert arbeidet selv, har tradisjonelle informasjonskilder, som telefon/SMS og personlig kontakt, vært viktigst. Interessant nok har ikke sosiale medier vært viktigere for nyrekrutterte frivillige enn for dem som tidligere hadde erfaring som organisasjonsfrivillig. Snarere ser det ut til at medieomtalen av flyktnings situasjonen har vært en særlig viktig informasjonskilde – og derigjennom mobiliseringsarena – for nye frivillige.

Sivilsamfunnets møte med flyktnings situasjonen

Måten den norske befolkningen reagerte på i forbindelse med flyktnings situasjonen, viser en betydelig mobilisering av et stort antall borgere i en situasjon hvor det offentlige apparatet var overbelastet. Massemedier og sosiale medier spilte viktige roller som informasjonskanaler, men den frivillige infrastrukturen – dvs. nettverket av eksisterende frivillige organisasjoner og lokale sosiale nettverk – var likevel avgjørende for mobilisering og organisering av bidragene. Personlig kontakt og lokale sosiale nettverk har også spilt en betydelig rolle i rekrutteringen. Så selv om sosiale medier og digitale nettverk har blitt en viktig kanal for informasjon og hurtig mobilisering, spiller den mer «tradisjonelle» infrastrukturen og det lokale organisasjonssamfunnet fremdeles en sentral rolle for sivilsamfunnets mobiliseringsevne når ekstraordinære situasjoner oppstår. Slik sett gir funnene

i rapporten støtte til hypotesen om at digitalisering fører med seg en utvidelse, og på denne måten et *supplement*, til tradisjonelle mobiliseringsformer – snarere enn å erstatte disse (Bennett & Segerberg, 2013). Både massemedia, eksisterende organisasjonsstrukturer, samt ulike former for direkte personlig kontakt, spiller fortsatt viktige roller i mobilisering til frivillig innsats, men i ulik grad for ulike typer initiativer og organisasjoner. I motsetning til det vi kanskje kunne forvente, ser det ikke ut til at mobilisering gjennom de nyopprettede initiativene, der sosiale medier har vært viktige kanaler, har bidratt i noen nevneverdig grad til utjevning av ulikhet når det gjelder frivillig deltagelse. Dette står i kontrast til det som ble funnet i en tidligere studie av rekruttering til demonstrasjoner gjennom henholdsvis organisasjonsnettverk og digitale nettverk (Enjolras m.fl., 2013). Snarere ser det ut til at sosiale medier vel så mye bidrar til å forsterke engasjementet blant eksisterende frivillige, som å mobilisere nye frivillige.

Flyktnings situasjonen høsten 2015 kan betraktes som et «naturlig eksperiment», eller som en situasjon der mobiliseringspotensialet i det norske sivilsamfunnet ble satt på prøve. Mobiliseringen vi observerte, og som vi har dokumentert i denne rapporten, kan sies å tale mot en del antakelser knyttet til at fellesskap og samfunnsengasjement er blitt svekket i moderne, individualiserte samfunn, og at digitale nettverk erstatter tradisjonelle organisasjoner og ansikt til ansikt-relasjoner (Bennet og Segeberg, 2013; Dalton, 2006; Putnam, 2000) At én av tre nordmenn bidro frivillig i forbindelse med flyktnings situasjonen i 2015, viser sivilsamfunnets evne til å mobilisere og engasjere seg når en ekstraordinær situasjon oppstår. Selv om nye kommunikasjonsformer synes å muliggjøre storskala mobilisering og informasjonsspredning utenom etablerte og formelle strukturer, spiller de tradisjonelle organisasjonene og de lokale sosiale nettverkene (ansikt til ansikt-relasjoner) fremdeles en sentral rolle i rekruttering og organisering av nordmenns engasjement. Til syvende og sist er sivilsamfunnets mobilisering både et tegn på – og en forutsetning for – det norske samfunnets resiliens i møte med flyktnings situasjonen.

Litteratur

- Arnesen, D. (2015). *Undersøkelsene om frivillig innsats 1998- 2014. Dokumentasjonsrapport*. Rapport 3/2015. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Arnesen, D., Sivesind, K. H. og Gulbrandsen, T. (2016). *Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet fra 1980 til 2013*. Rapport 5/2016. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Barrabási, A.L. (2002). *Linked*. London: Penguin Books.
- Bennet, L., & Segerberg, A. (2013). The logic of connective action. *Information, Communication and Society*, 15(5), 739-768.
- Dalton, R. (2006). *Citizen politics: Public opinion and political parties in advanced western democracies* (2 ed.). CQ Press: Washington.
- Eimhjellen, I. (2014). *From face-to-face til Facebook? Web Technologies in Norwegian Civil Society*. (Doktoravhandling, Universitetet i Bergen. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Eimhjellen, I., Strømsnes, K. og Wollebæk, D. (2013). Associations Online: Barriers for Using Web-Based Communication in Voluntary Associations. *VOLUNTAS International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 25 (3), 730-753
- Eimhjellen, I. (2016a) *Innvandrarer si deltaking i norsk frivilligliv. Nye tal og metodiske utfordringar*. Rapport 3/2016. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Eimhjellen, I. (2016b). Flyktningengasjement i sosiale medier. Kommende paper til medieforskerkonferansen 20-21.oktober 2016. Bergen.
- Enjolras, B., Steen-Johnsen, K., Wollebæk, D. (2013). Social media and mobilization to offline demonstrations: Transcending participatory divides? *New Media & Society*, 15(6), s.890-908. DOI: 10.1177/1461444812462844
- Folkestad, B., Christensen, D.A., Strømsnes, K. og Selle, P. (2015). *Frivillig innsats i Noreg 1998-2014. Kva kjenneteikner dei frivillige og kva har endra seg?* Rapport 4/2015. Bergen/Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.
- Norris, P. (2001). *Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty, and the Internet Worldwide*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Norris, F.H., Stevens, S.P, Pfefferbaum, B., Wyche, K. F. og Pfefferbaum, R.L. (2008). Community Resilience as a Metaphor, Theory, Set of Capacities, and Strategy for Disaster Readiness. *American Journal of Community Psychology*, 41(1), s.127-150

- Putnam, Robert D. (2000) *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Democracy*. New York: Simon & Schuster.
- Rosenstone S.J. og Hansen, J.M. (2003). *Mobilization, Participation, and Democracy in America*. New York: Longman.
- Shirky, C. (2008). *Here comes everybody. The power of organizing without organizations*. New York: Penguin.
- Verba, S. Schlozman, K.L. og Brady, H.E. (1995). *Voice and equality. Civic voluntarism in American politics*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Wilson, J. (2012). Volunteerism Research. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 41 (2), s. 176-212.
- Wollebæk, D. og Sivesind, K.H. (2010). *Fra folkebevegelse til filantropi. Frivillig innsats i Norge 1997-2009*. Rapport 3/2010. Oslo/Bergen: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor.

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor

Rapport 2016:6

<i>Forfatter/Author</i> Audun Fladmoe, Synne Sætrang, Ivar Eimhjellen, Kari Steen-Johnsen og Bernard Enjolras
<i>Tittel</i> Nordmenns bidrag i flyktnings situasjonen 2015/2016
<i>Sammendrag</i> Basert på en spørreundersøkelse om frivillig innsats gjennomført før og etter de økte flyktning- og asylsøknadene høsten 2015, ser vi i denne rapporten nærmere på nordmenns bidrag i forbindelse med flyktnings situasjonen. Hvordan ble folk rekruttert, hvem bidro og hva gjorde de? Hvilken rolle spilte nye, uformelle initiativer sammenlignet med de tradisjonelle organisasjonene? Rapporten viser at om lag én av tre nordmenn bidro, enten med å donere penger, klær, mat og utstyr, eller med frivillig innsats. De aller fleste som bidro var tidligere organisasjonsfrivillige, og det var også en overrepresentasjon av høyt utdannede og personer som stemmer på Rødt, SV, MDG eller KrF. Blant «nye» frivillige (som ikke deltok i organisasjonsfrivillighet i 2014) var også kvinner overrepresentert. Selv om nye frivillige initiativ og sosiale medier har fått mye oppmerksomhet, var tradisjonelle frivillige organisasjoner den viktigste kanalen for bidragene. Mer enn halvparten bidro i regi av en frivillig organisasjon, mens til sammen én av fem bidro i regi av et nyopprettet initiativ eller gjennom egenorganisering. Studien understreker hvordan nye og mer uformelle organiseringsformer fremstår som et viktig supplement til de etablerte frivillige organisasjonene. Mens de sistnevnte særlig bidro med innsamling av penger, har nyopprettede initiativ i større grad organisert innsamling og utdeling av klær, mat og utstyr. Omfanget av bidragene viser at det norske sivilsamfunnet har et stort mobiliseringspotensiale i krevende situasjoner.
<i>Emneord</i> Donasjoner, frivillig innsats, frivillige organisasjoner, nye frivillige initiativ, sosiale medier, flyktninger
<i>Summary</i> Based on a national survey carried out before and after the increased influx of refugees and asylum seekers to Norway during the autumn of 2015, this report analyses the voluntary contributions given by Norwegians in relation to the refugee situation. Who were the contributors; what did they contribute with; and how were contributors recruited? What was the role of new, informal voluntary initiatives compared to traditional voluntary organizations? The report shows that about one third of Norwegian adults contributed in some way, either by donating money, clothes, food, and equipment, or by participating in voluntary work. The majority of the contributors had previous experience with volunteering for voluntary organizations. There was an overrepresentation of people with higher education, and people voting for left-wing parties or the Christian People's Party. Women were overrepresented among the "new" volunteers (contributors who did not volunteer for an organisation in 2014). Although new voluntary initiatives and social media have received much public attention during the refugee situation, traditional voluntary organisations were the main channel for contributions. More than half of the contributions were organized by a voluntary organization, while a total of one in five contributed through a newly established voluntary initiative or through other forms of self-organisation. The study underlines how new, more informal organisational forms functioned as important supplements to the established voluntary organisations during the refugee situation in Norway in 2015/2016. While established organisations contributed extensively with fund-raising, new initiatives to a greater degree organised collection and distribution of clothes, food, and equipment. The extent of the contributions shows that the Norwegian civil society has a substantial mobilising potential in extraordinary situations.
<i>Index terms</i> Donations, volunteering, voluntary organisations, new voluntary initiatives, social media, refugees

Da et stort antall flyktninger og asylsøkere ankom Norge høsten 2015, var det få som var forberedt på omfanget. Det offentlige mottaksapparatet ble overbelastet og det var stort behov for bidrag fra sivilsamfunnet. Og nordmenn stilte opp – både med donasjoner og frivillig innsats. Ikke bare mobiliserte etablerte organisasjoner i stort omfang, nye initiativer mobiliserte mange på kort tid gjennom sosiale medier.

I denne rapporten ser vi nærmere på nordmenns bidrag i forbindelse med flyktnings situasjonen i 2015/2016. Hvordan ble frivillige rekruttert, hvem bidro og hva gjorde de? Hvilken rolle spilte nye, uformelle initiativer sammenlignet med de tradisjonelle organisasjonene?

Studien er basert på en spørreundersøkelse om frivillig innsats gjennomført før og etter flyktningankomstene 2015, samt data om utbredelsen av hjelpegrupper på Facebook og om mediedekningen av situasjonen.

ISBN (print): 978-82-7763-521-7
ISBN (online): 978-82-7763-522-4

ISSN (print): 1891-2168
ISSN (online): 1891-2176

Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor
c/o ISF
Munthes gate 31
Pb. 3233 Elisenberg
0208 Oslo

www.sivilsamfunn.no